

Organizace a činnosti školního klubu na základní škole

Bc. Anna Žárská

Diplomová práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Anna Žárská**
Osobní číslo: **H230351**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Organizace a činnosti ve školním klubu na základní škole**

Zásady pro vypracování

Zpracování řešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti školního klubu, pedagogické a nepedagogické činnosti vychovatelů a pedagogiky sociálního prostoru.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BENDL, Stanislav, 2015. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4248-9.

DVOŘÁK, Dominik, 2010. Česká základní škola: vícepřípadová studie. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1896-8.

HERMANOVÁ, Jana a Milan MACEK, 2009. Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2., aktualiz. a rozš. vyd. V Praze: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež. ISBN 978-80-86784-77-9.

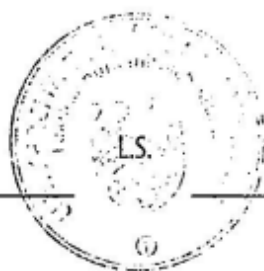
CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Pedagogika (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

KENNEY, Karen Latchana, 2011. Cool school clubs: [fun ideas and activities to build school spirit]. Checkerboard how-to library. Minneapolis, Minn.: ABDO Pub. Co. ISBN 978-1-61714-666-4.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **11. prosince 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **19. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 11. prosince 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně15.4.2024

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího praveku jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na vychovatele, který stojí za organizací a činnostmi školního klubu na základní škole. Teoretická část se zabývá tématem školního klubu, pod který jsme zařadili pojmy jako zájmové vzdělávání, provozní činnost, dokumentaci, pedagogiku volného času a odborné kompetence. Dále jsme se zaměřili na vychovatele, jeho roli a potřebnou kvalifikaci. Na konec jsme se zaměřili na žáka, jakožto účastníka ve školním klubu. V rámci výzkumu je použita kvantitativní metoda dotazníkového šetření s výsledky výzkumu. Hlavním cílem práce je přiblížit a popsat organizaci a činnost školního klubu.

Klíčová slova: školní klub, vychovatel, organizace, aktivity a činnosti, žák, zájmové vzdělávání

ABSTRACT

This thesis focuses on the educator behind the organization and activities of a school club in a primary school. The theoretical part deals with the topic of the school club, under which we have included concepts such as leisure education, operational activities, documentation, leisure pedagogy and professional competences. Furthermore, we focused on the tutor, his role and the necessary qualifications. Finally, we focused on the pupil as a participant in the school club. A quantitative method of questionnaire survey is used with the results of the research. The main aim of the paper is to present and describe the organization and activities of the school club.

Keywords: school club, educator, organization, activities, pupil, leisure education

Poděkování

V zásadě bych chtěla poděkovat mému vedoucímu práce, panu doc. Mgr. Jakubovi Hladíkovi, Ph. D., za jeho odborné a rychlé vedení a za spoustu cenných rad. Poděkování patří i mojí rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

„Hrst elementárních znalostí a rozumná životní etika, podávaná slovem i příkladem, to je vše, čeho lze žádat na škole; a přidá-li se k tomu ještě zdraví a radost, zaplat' pán-bůh: je toho dost pro největší pýchu vychovatelů.“

Karel Čapek

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1. ŠKOLNÍ KLUB	13
1.1 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....	13
1.2 PROVOZNÍ ČINNOST	15
1.3 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ A DALŠÍ POTŘEBNÁ DOKUMENTACE VE ŠKOLNÍM KLUBU	16
1.4 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU JAKO PŮSOBIŠTĚ VYCHOVATELE	21
1.5 KLÍČOVÉ A ODBORNÉ KOMPETENCE V ZÁJMOVÉM VZDĚLÁVÁNÍ.....	23
2. VYCHOVATEL VE ŠKOLNÍM KLUBU	28
2.1 POŽADAVKY NA VÝKON PROFESE VYCHOVATELE	29
2.2 ROLE VYCHOVATELE.....	30
3. ŽÁK JAKO ÚČASTNÍK VE ŠKOLNÍM KLUBU	33
3.1 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	33
3.2 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	34
3.3 MOTIVACE K ČINNOSTEM	36
3.4 PRÁVA A POVINNOSTI ŽÁKŮ VE ŠKOLNÍM KLUBU	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4. VÝZKUMNÝ PROBLÉM	40
5. VÝZKUMNÉ CÍLE	41
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
5.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	42
5.3 METODA SBĚRU DAT	42
6. VÝSLEDKY VÝZKUMU	44
6.1 JAKÁ JE SOUVISLOST MEZI DÉLKOU PRAXE VYCHOVATELŮ A ČETNOSTÍ ORGANIZOVANÝCH ČINNOSTÍ VE ŠKOLNÍM KLUBU?.....	44
6.2 NA JAKÉ AKTIVITY SE NEJČASTĚJI ZAMĚŘUJÍ ŠKOLNÍ KLUBY?	46
6.3 JAKÉ DOVEDNOSTI, SCHOPNOSTI A ZNALOSTI JSOU PRO VYCHOVATELE ŠKOLNÍHO KLUBU NEJDŮLEŽITĚJŠÍ?.....	48
6.4 JAKÉ JSOU HLAVNÍ FAKTORY, KTERÉ OVLIVŇUJÍ AKTIVITU A ÚČAST ŽÁKŮ VE ŠKOLNÍM KLUBU?	50
6.5 JAKÝ VLIV MÁ VZTAH MEZI VYCHOVATELI A VEDENÍM ŠKOLY NA POŘÁDÁNÍ KLUBOVÝCH AKTIVIT?.....	55
6.6 JAKÉ JSOU VZTAHY MEZI VYCHOVATELI A JAKÝ TO MÁ VLIV NA SPOLEČNÉ POŘÁDÁNÍ KLUBOVÝCH AKTIVIT?	56

6.7	JAK VYCHOVATELÉ PŘISTUPUJÍ V ROZDĚLENÍ ŘÍZENÝCH ČINNOSTÍ NEBO AKTIVIT A VOLNÉHO ČASU ŽÁKŮ?	59
6.8	JAK PROBÍHÁ VZÁJEMNÁ KOMUNIKACE MEZI VYCHOVATELI ŠKOLNÍHO KLUBU A RODIČI ŽÁKŮ, KTERÍ NAVŠTĚVUJÍ ŠKOLNÍ KLUB?	62
7.	DISKUSE	65
	ZÁVĚR	67
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	69
	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	71
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	73
	SEZNAM GRAFŮ	74
	SEZNAM TABULEK.....	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

K napsání diplomové práce mě vedla osobní zkušenost ze zaměstnání, kdy jsem se často potýkala s otázkami jak ze strany rodičů, tak ze strany pedagogů, co se vlastně ve školním klubu dělá, co dělá vychovatel, co dělají žáci, jaká je náplň jejich dne apod. Jako vychovatelka ve školní družině jsem občas dostávala podobné otázky a zaráželo mě, že veřejnost ani někteří pedagogové nemají povědomí o organizaci a činnostech ve školním klubu.

Školní klub je školským zařízením, které přednostně využívají žáci druhého stupně základní školy, ale také víceletého gymnázia nebo konzervatoře. Do školního klubu může být zapsán i žák prvního stupně, pokud nenavštěvuje školní družinu. U dětí navštěvující druhý stupeň se předpokládá větší samostatnost, realizace vlastních činností nebo navštěvování mimoškolních aktivit v porovnání s mladšími dětmi. (Bendl, 2015)

V dnešní době je školní klub neodmyslitelnou součástí vzdělávacího procesu na základních školách. Tento prostor poskytuje žákům možnost rozvíjet své zájmy, talent a kreativitu mimo tradiční vyučování. Klubová činnost přináší nejenom zábavu a relaxaci, ale také příležitost k rozvoji sociálních dovedností a trávení volného času s vrstevníky. V rámci školního klubu hrají pedagogičtí pracovníci čili vychovatelé klíčovou roli. Jejich úkolem je nejenom organizovat a vést různé aktivity, ale také podporovat a motivovat žáky k aktivnímu zapojení. Vychovatelé ve školních klubech mají příležitost pracovat s dětmi mimo klasickou výuku a vytvářet tak prostředí, ve kterém se žáci mohou rozvíjet a objevovat své schopnosti. Všechny tyto klíčové pojmy budou uvedeny v teoretické části diplomové práce.

Cílem naší diplomové práce je podrobněji prozkoumat činnosti školního klubu se zaměřením na vychovatele ve školních klubech na základní škole. Práce se zaměří na jejich povinnosti, dovednosti a problémy, kterým čelí při práci s žáky. Dále se bude zabývat vlivem klubové činnosti na rozvoj žáků pomocí řízených a volnočasových aktivit. V rámci práce budou analyzovány nejdůležitější schopnosti, znalosti a dovednosti, které pedagogičtí pracovníci ve školních klubech využívají nejčastěji a považují je za nejdůležitější. Práce také bude zkoumat, jakým způsobem vychovatelé školních klubů spolupracují s ostatními vychovateli a vedením školy. Výsledky této diplomové práce by měly přispět k lepšímu porozumění a uvědomění si důležitosti školního klubu a jeho vlivu na rozvoj žáků. Práce by měla poskytnout užitečné informace a doporučení pro

pedagogické pracovníky ve školních klubech, aby mohli svou práci ještě lépe plnit a přinášet žákům smysluplné činnosti a kvalitní odpočinek.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ŠKOLNÍ KLUB

V následující kapitole popíšeme školní klub, jeho charakteristiku, obsah, organizaci a činnost. Školní klub chápeme především jako mezičlánek mezi školním vyučováním a výchovou v domácím prostředí. Vlastně lze říct, že jde o stejný druh výchovy a vzdělávání, který sledujeme ve školní družině, jen se zde liší věk dětí a tomu i přizpůsobená činnost pracoviště. Školní klub se od školní družiny liší pouze v organizaci, kdy žáci do školního klubu mohou volně přicházet a odcházet v závislosti na odpoledním vyučování.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dále jen MŠMT, popisuje školní klub jako místo pro zájmové vzdělávání, který si každá škola spravuje podle vlastního vzdělávacího plánu. Zároveň je přizpůsoben zájmům a potřebám jednotlivých žáků. Na základní škole se můžeme také setkat se školní družinou, která se od školního klubu odlišuje především mladším věkem žáků a jiným druhem činností a aktivit.

Účast ve školním klubu je čistě dobrovolná, kdy se žáci přihlásí k účasti pomocí přihlášky se souhlasem zákonného zástupce, nebo zde čekají na odpolední vyučování. Školní kluby jsou neformální vzdělávací instituce, které poskytují žákům zájmové vzdělávání a volnočasové aktivity. Jsou určeny primárně pro žáky druhého stupně základních škol, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia a odpovídajícím ročníkům na konzervatořích. Školní kluby jsou významným prvkem vzdělávacího systému České republiky. Nabízejí žákům příležitost k rozvoji jejich zájmů a talentů a k trávení volného času smysluplným způsobem. (MŠMT, 2024)

V zahraničí se školní kluby spíše liší a my bychom je mohly vnímat spíše jako mimoškolní kroužky. Kenney (2011) zve žáky do klubu jako do místa nekonečné srandy a zážitků s vrstevníky. Děti by podle ní měly zapomenout na školu, úkoly a nekontrolovatelně si užívat. Žáci se zde věnují dramatické výchově, sportům, jazykovým kurzům nebo se aktivně podílí na ekologii.

1.1 Zájmové vzdělávání ve školských zařízeních

V dokumentu strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ nacházíme popis neformálního vzdělávání, které se zaměřuje na rozvoj znalostí, dovedností a schopností a probíhá ve školských zařízeních, kdy mluvíme o zájmovém vzdělávání, které poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé

oblasti. Nutnou podmínkou pro realizaci neformálního vzdělávání je účast kvalifikovaného pracovníka. (Fryč, Matušková, Katzová, Kovář a Beran, 2020)

Neformální vzdělávání také definuje Jeffs a Smith (2005) jako moudrý, spontánní a respektující proces kultivace učení, který funguje prostřednictvím konverzace, zkoumání a rozšiřování zkušeností. Tito autoři dále popisují, že pedagogové, kteří jsou součástí neformálního vzdělávání, zdůrazňují následující hodnoty: pracovat pro všechny, respektovat jedince, umět vést dialog, smysl pro rovnost, spravedlnost a demokracii a aktivní zapojování lidí do záležitostí, které ovlivňují jejich životy.

MŠMT (2024) uvádí, že v zájmové vzdělávání jde o aktivitu, která není součástí oficiálního vzdělávacího systému, přesto však má pro žáky velký význam. Cílem zájmových aktivit je podporovat zájmy, potřeby a osobní rozvoj jednotlivců mimo rámec školní výuky. I když není zájmové vzdělávání zaměřeno na získání formálního vzdělání, poskytuje prostor pro vývoj osobnosti, posiluje sociální vztahy, a přispívá k duševní hygieně a celkovému blahu dítěte. Přesnou definici pak nacházíme v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon), který uvádí, že: *„Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech.“* (Česko, 2004)

Zájmové aktivity mohou efektivně doplňovat tradiční vzdělávací programy a podporovat inkluzi, tedy začlenění všech žáků bez ohledu na jejich individuální schopnosti. Rozmanité zájmové činnosti mohou pomoci rozvíjet klíčové dovednosti a kompetence jednotlivců, a poskytovat smysluplný obsah pro volný čas. Tímto způsobem přispívají k celoživotnímu učení a osobnímu růstu každého jednotlivce.

Školní kluby, dále pak školní družiny a střediska volného času, jsou školská zařízení sloužící k zájmovému vzdělávání, která poskytují žákům výchovné, vzdělávací, zájmové nebo tematické činnosti a aktivity. Dle MŠMT (2024) se tato zařízení zaměřují na podporu rovných příležitostí bez diskriminace na základě rasy, národnosti, pohlaví nebo náboženského vyznání a přispívají k prevenci sociálně patologických jevů a rizikového chování. Navíc podporují objevování a rozvoj nadání a talentu u mládeže. Umožňují tak dětem a mládeži trávit smysluplně svůj volný čas. Každý klub funguje na základě svého provozního řádu a může žákům své zázemí nabízet před začátkem vyučování, během přestávek, mezi koncem a začátkem dalšího vyučování nebo po vyučování. Školní kluby

jsou důležitým doplňkem školního vzdělávacího systému. Pomáhají žákům rozvíjet jejich zájmy, dovednosti a kompetence.

Jednoznačně je ale kladen důraz na svobodu, kdy se žáci sami rozhodují. Žák se svobodně rozhoduje a učí se brát za svá rozhodnutí odpovědnost. Avšak si nemůžeme představovat naprostou volnost. Stejně jako je důležitá svoboda, je důležité nastavení pravidel a hranic. *„Pravidla jsou však pouze jedním z prvků, které vedou k atmosféře důvěry, respektu a disciplíny. Dalším je jasné stanovení a uznání sociálních rolí učitele a žaka. Učitel, který usiluje o spolupracující a partnerské vztahy ve výchovně vzdělávacím procesu, nemůže studentům podsouvat víru, že mají více svobody a moci, než jim je sám ochoten zajistit.“* (Vališová, 2002, s. 114)

Česká školní inspekce (2023) zveřejnila výroční zprávu o kvalitě vzdělávání ve školním roce 2022/2023, která poskytuje komplexní hodnocení stavu vzdělávacího systému v České republice. V této zprávě najdeme informace o hodnocení průběhu zájmového vzdělávání. V případě školních klubů bylo v šetření 24 zařízení, kde se hodnotilo zejména uplatňování přístupu, zajímavých metod a forem vzdělávání. U činností se nacházelo v průměru 12 žáků na vychovatele. Inspektoři byli nejčastěji svědky zájmových činností, ty se vyskytovaly ze 76 % a spontánní činnosti byly zastoupeny ve 20 % hospitací. Podle inspekce vychovatelé adekvátně rozvrhovali čas na realizaci zájmových aktivit a na odpočinek žáků. Činnosti probíhaly individuálně nebo skupinovou prací. Jako kompenzace zátěže byly voleny pohybové činnosti nebo procházky po venku, které mají pozitivní vliv na aktivitu dětí. Slabé stránky se ukázaly v oblasti organizace, metod a forem vzdělávání, kdy se jednalo o nepromyšlenou výuku s chybějícími cíli a závěrem ze strany vychovatele či žáků.

1.2 Provozní činnost

V diplomové práci se zaměřujeme na školní kluby, které jsou provozovány základními školami. V tomto případě školní kluby spadají do zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Školský zákon definuje školní klub jako školské zařízení pro zájmové vzdělávání, které poskytuje žákům základních škol zájmové vzdělávání a volnočasové aktivity. (Česko, 2004)

Dále je zmiňován ve vyhlášce č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Tato vyhláška stanoví podrobnosti o obsahu a rozsahu činnosti, organizaci a podmínkách provozu školských zařízení pro zájmové vzdělávání, tedy i školních klubů. Vyhláška popisuje

činnost školního klubu, který poskytuje vzdělávání a zájmové činnosti žákům jedné nebo více škol a uvádí, že činnost školního klubu může probíhat i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování nevyjímaje školních prázdnin. (Česko, 2005)

Kluby a družiny ve školách jsou obvykle součástí právnické osoby, která vede výkonnou činnost základní školy. Zájmové vzdělávání sdílí se školou stejné žáky, mají společné vedení, jsou z větší části financovány podobně a často sídlí ve stejné budově, ale nemusí to být pravidlem.

Bendl (2021) upozorňuje, že je důležité zaměřit se na samotné prostory klubu, kde činnosti probíhají. Prostory a vybavení by měly být dostatečně kvalitní a zajímavé, protože zde děti tráví podstatnou část svého volného času. Proto je potřebné, aby umožňovaly kvalitní odpočinek, částečné soukromý, prostor pro osobní záliby, neformální setkávání s kamarády a spolužáky, prostor pro studium, samostudium a organizovanou činnost. Nedílnou součástí pak oblíbené a populární hry, knihovna, počítač a případně koutek s občerstvením.

Rodiče obvykle hodnotí školu jako celek – vzdělávání, atmosféru, klima, komunikaci, vztah pedagogických pracovníků k dětem, vybavení školy a její organizaci. Proto je důležité, aby školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) ve školních klubech a družinách odrazil tyto skutečnosti a navazoval na školní vzdělávací program základní školy. (Heřmanová, Macek, 2009)

Ve strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ (Fryč, Matušková, Katzová, Kovář a Beran, 2020, s. 40) se zmiňuje, že: *„Zásadní význam pro další propojování různých forem vzdělávání pak bude mít změna RVP ZV, ve které se promítne nové pojetí provazování činností a vzdělávacích aktivit, které se uskutečňují v rámci formálního vzdělávání v základní škole a zájmového vzdělávání uskutečňovaného ve školních družinách a školních klubech. Uvedené řešení umožní logické provázání a přímou návaznost těchto volnočasových aktivit na povinnou složku vzdělávání, účelnější využití personálních i finančních zdrojů a snížení administrativy spojené s odděleným pojetím těchto činností.“*

1.3 Školní vzdělávací program pro zájmové vzdělávání a další potřebná dokumentace ve školním klubu

Školní kluby jsou obvykle součástí organizační struktury základní školy. Sdílí s ní stejné žáky a jejich rodiče, mají společné vedení, jsou podobně financovány a často sídlí ve stejné budově. Často zaměstnávají pedagogické pracovníky, kteří mají pracovní vztah jak se

školou, tak se školním zařízením. Rodičovská veřejnost hodnotí školu jako celek a očekává, že programy ve školních klubech a družinách budou reflektovat výchovnou koncepci školy, budou navazovat na vzdělávací program školy a doplní ho o nové aktivity a možnosti. Porovnáním školních vzdělávacích programů můžeme identifikovat shody, rozdíly, oblasti, kde se mohou vzájemně doplňovat a najít paralely.

Vzdělávání ve školských zařízeních probíhá na základě vytvořeného školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP). Na rozdíl od základní školy, není pro školní klub vytvořený rámcový vzdělávací program (dále jen RVP).

ŠVP stanovuje:

Konkrétní cíle vzdělávání jsou vázány přímo na vzdělávací oblasti RVP, kterým se řídí základní škola. Na základě ŠVP se naplňují vzdělávací cíle, které jsou stanovené všemi formami zájmového vzdělávání, které se v RVP nachází. Tím je na mysli především výchovná a vzdělávací činnost, výchova k myšlení o globálních, multikulturních, etických a enviromentálních problémech, zájmová, tematická a rekreační činnost.

Délku a časový plán vzdělávání, kdy ve většině případech platí, že je ŠVP platný na jeden školní rok a podle potřeby se upravuje. Zde najdeme délku a časové rozpětí vzdělávání ve školním klubu. Délka vzdělávání probíhá z pravidla od začátku září do konce června. Časová dotace se váže na začátek a konec vyučování, proto se v jednotlivých klubech může tento čas lišit. (MŠMT, 2024)

Forma vzdělávání se rozděluje na odpočinkovou a řízenou činnost. Formu vzdělávání můžeme rozdělit na příležitostné, jednorázové akce, na pravidelnou nebo osvětovou činnost a individuální činnost s jednotlivcem. Obsah vzdělávání se nutně nestanovuje. Může být rozdělen do orientačních bloků či období. Školský zákon definuje obsah vzdělávání jako náplň ve volném čase zájmovou činností na různé téma.

Podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončení vzdělávání je upřednostněn pro žáky 2. stupně, pokud tito žáci nenaplní kapacitu školního klubu, jsou tato místa nabídnuta žákům 1. stupně. Zároveň upravuje minimální a maximální počet přijímaných žáků. Dále stanovuje povinnost zaplatit poplatek za vzdělávání ve stanovených termínech. Podrobnější náležitosti jsou pak upraveny ve vnitřním řádu školního klubu. Žákovi je vydána přihláška, kterou vyplní zákonný zástupce. V přihlášce se nachází základní informace o žákovi, případně zdravotní problémy, na které musí rodič předem upozornit. O přijetí a vyloučení žáků ze školního klubu rozhoduje ředitel školy, pod kterou školní klub spadá.

Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami musí být definovány v rámci ŠVP. Takový žák má na docházku do školního klubu plný nárok a pokud je stanoveno, do školního klubu dochází i asistent pedagoga. Doklad o ukončení vzdělávání není nutno ve školním klubu vydávat.

Popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek je představen současný stav s následnou očekávanou změnou. Jedná se o celkovou vybavenost školního klubu, kdy se hodnotí stav a počet vybavení a materiálu. Dále je důležité zaměřit se na hygienické podmínky, celkovou čistotu v prostředí, bezpečnost práce a ochrany zdraví. (Heřmanová, Macek, 2009)

Vnitřní řád školního klubu

Důležitým dokumentem v školském zařízení je vnitřní řád, který vydává ředitel. Tento řád upravuje detaily související s plněním práv a povinností žáků a jejich zákonných zástupců ve škole, stejně tak jako pravidla pro jejich vztahy s pedagogickými pracovníky. Dále se zaměřuje na provoz klubu, bezpečnost a ochranu zdraví žáků, prevenci sociálních problémů a ochranu před diskriminací, nenávistnými projevy, zacházení s majetkem a vybavením klubu a způsob evidence a zapsání účastníků do zájmového vzdělávání. Ředitel není povinen vnitřní řád zveřejnit na webových stránkách školy, je to však doporučeno. Vnitřní řád musí být fyzicky dostupný v daném zařízení, tak aby byla možnost do něj mohli nahlédnout žáci, zákonní zástupci, zaměstnanci školního klubu a ostatní pedagogové.

Podle školského zákona (§ 30) musí vnitřní řád obsahovat:

- a) *podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí a žáků, jejich zákonných zástupců ve školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů se zaměstnanci ve školském zařízení,*
- b) *provoz a vnitřní režim školského zařízení,*
- c) *podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí,*
- d) *podmínky zacházení s majetkem školského zařízení ze strany dětí a žáků.*

Součástí § 30 je informace, kdy musí ředitel školy seznámit s vnitřním řádem zaměstnance a žáky, v drtivé většině představuje žákům vnitřní řád samotný vychovatel, který provede záznam v třídní knize, že byl vnitřní řád vdán a byli s ním seznámeni žáci, kteří jsou

přihlášení k zájmovému vzdělávání ve školním klubu. Taktéž musí být seznámeni žáci, kteří v daný den nebyli přítomni ve škole nebo nový žáci, kteří se k zájmovému vzdělávání přihlásili až v průběhu školního roku. Zaměstnanec školního klubu své seznámení a znalost s dokumentem stvrzuje datem a podpisem na konci textu. S vnitřním řádem jsou zákonní zástupci seznámeni na začátku školního roku formou informativní schůzky o chodu školního klubu. (Česko, 2004)

Třídní kniha

Třídní kniha ve školním klubu na základní škole slouží k evidenci žáků, u kterých je například uvedeno, jestli mohou nebo nemohou sami opouštět školní klub, případně v kolik hodin, nachází se zde jmenný seznam zákonných zástupců s telefonními kontakty, informace o odchodech žáků do zájmových kroužků a týdenní harmonogram ve školním klubu. Na jednotlivých stranách, které jsou vypočítané na jeden školní rok s prostorem pro uvedení týdne a datumu (jedna strana je určena na jeden pracovní týden), dále na této straně nacházíme pole pro záznam chybějících žáků a následně vyhraněný prostor pro záznam odpočinkových činností, zájmových činností, přípravu na vyučování, jiné činnosti a poznámky. Všechny tyto údaje vyplňuje vychovatele nebo jiný oprávněný zaměstnanec pro výkon vychovatelské profese. Jejím hlavním účelem je tedy zajistit přehlednost a správný chod provozu školního klubu a umožnit lepší organizaci práce pro všechny zúčastněné. Třídní kniha může také sloužit jako nástroj pro zaznamenávání pokroku žáků nebo pro zápis porušování pravidel.

Zákon každé škole udává povinně vést třídní knihu i v zájmových vzdělávání. Tento dokument slouží k prokázání o poskytnutí vzdělávání a jeho průběhu, forma třídní knihy je však pro všechny nezávazná. Škola si sama vybere druh dokumentu, který ji vyhovuje, nebo si ji na základě podkladů vytvoří vlastní formu sama. Zákon vydává pouze doporučenou verzi, a proto je čistě na vedení školy, jestli budou dokumenty využívat nebo se budou pouze inspirovat a upraví si je na základě svých požadavků. (MŠMT, 2009)

Do třídní knihy zapisujeme odpočinkové, rekreační, zájmové činnosti a přípravu na vyučování.

- 1. Odpočinkové činnosti** odstraňují především únavu a přepracovanost žáků z vyučovacího procesu. Do výchovně-vzdělávacího procesu jsou zahrnovány z pravidla po příchodu žáku z obědu, takřka ihned po vyučování. Odpočinek pak může nastat kdykoliv během dne. Každá klub má jiné vybavení a materiální zázemí, proto

k odpočinku poslouží třeba pohovka, křeslo, sedací vak, matrace a jiné. Jindy postačí stolní hry, poslech nebo předčítání knihy.

2. **Rekreační činnosti** nám umožní pomoci žákům k návratu energie. Vychovatel zde již zahrnuje prvky pohybových, sportovních nebo turistických aktivit, jde tedy o aktivní formu odpočinku. Tyto činnosti se odehrávají venku nebo ve větších prostorech (hala či tělocvična). Žáci mohou být při aktivitách hluční, což nejeví známku nekázně, ale fakt, že se děti potřebují uvolnit po vyučování.
3. **Zájmové činnosti** pomáhají rozvíjet osobnost žáka. Aktivity vedou děti nejen k seberealizaci, ale i k určité kompenzaci neúspěchů ve vzdělávání. Lze je provádět formou individuální, skupinovou, organizovanou i spontánně doprovázená radostí a spokojeností žáka, který usiluje o aktivní činnost z vlastního zájmu. U žáka, kteří smysluplně nenaplní svůj volný čas může docházet k agresivnímu chování.
4. **Příprava na vyučování** je také nedílnou součástí školního klubu, do které zahrnujeme činnosti související s plněním školních povinností. Je to pouze dobrovolná aktivita, není povinou součástí docházky do školního klubu a doprovází ji daná pravidla. Tím prvním je výslovný souhlas rodičů, že jejich dítě může úkoly v klubu vypracovávat. V takovém případě, za vypracované úkoly nenese vychovatel zodpovědnost, není oprávněn je opravovat, může žáky pouze na chyby upozornit. Příprava na vyučování probíhá i formou didaktických her, které vedou k upevnování, ověřování a řešení problémů. Didaktické hry lze využívat i při pobytu venku, procházkách nebo exkurzích. Žáci mohou získávat poznatky nad rámec vyučování při studiu časopisů, knih, pobytu venku nebo při práci na počítači. Ke splnění školních povinností dochází ke spolupráci mezi učitelem a vychovatelem v případě, kdy se ve školním klubu nachází žák z málo podnětného prostředí nebo dítě se speciálně vzdělávacími potřebami, které potřebuje zvýšenou péči a pozornost. (Hájek a Pávková, 2011)

Co se týče samotného psaní úkolů, vznikají neshody a dohady, jestli se ve školních klubech, ale i školních družinách mohou vypracovávat. K tomuto tématu se vyjádřilo MŠMT textem, že psaní úkolů je možné a upravuje ho vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 109/2011 Sb., podle § 8, kdy jsou umožněny účastníkům odpočinkové činnosti a příprava na vyučování. Proto je důležité vytvořit žákům takové prostředí, které jim poskytne nerušenou přípravu k řešení úkolů nebo k učení. (MŠMT, 2012)

Po skončení školního roku se třídní kniha pro zájmové vzdělávání archivuje do archivu základní školy.

Roční tematický plán

Ze zákona není tematický plán povinný, ale může ho požadovat ředitel školy. Pokud je tento plán vytvořený může si ho vyžádat školní inspekce. Roční plán se rozděluje na týdny, měsíce nebo období, které jsou tematicky rozčleněny. Plány se vytváří v zájmovém vzdělávání, ale tvoří je i vyučující v jednotlivých předmětech s předem stanovenými cíli, které se odvíjí od stáří žáků. Požadované cíle by měly být srozumitelné a snadno dosažitelné. Tematické plány jsou tvořeny na jeden školní rok, poté se obnovují a nachází se v plánech činnosti školy. (Holeyšovská, 2016)

1.4 Pedagogika volného času jako působiště vychovatele

V diplomové práci se zabýváme otázkou, kolik by měli mít žáci volného času na úkor organizovaných činností. Pedagogika volného času je klíčovým prvkem ve výchovně-vzdělávacím procesu ve školních klubech. Vychovatel ve školním klubu má za úkol vytvořit takové prostředí, které zajistí bohatou nabídku činností, ale zároveň žákům umožní kvalitní odpočinek. Zároveň je důležitou součástí volného času plánování a organizace činností a aktivit, které děti osloví a budou je bavit. Vychovatel by měl být kreativní a schopný přizpůsobit se potřebám a zájmům žáků. Pedagogika volného času, kterou výstižně definuje Hájek, Hofbauer a Pávková (2008), je jedním z oborů pedagogiky. Jedná se tedy o společenskovědní obor, který zahrnuje vědu o výchově ve volném čase a její teorii. Taktéž se používá pojem výchova mimo vyučování.

Pedagogika volného času je obor pedagogiky, který se zaměřuje na vzdělávání mimo školní vyučování, tedy v rámci volnočasových aktivit, školních nebo mimoškolních kroužků. Pedagogika volného času klade důraz na individuální přístup ke každému účastníkovi, podporuje jeho aktivní zapojení do činností. V rámci pedagogiky volného času se často využívá neformálního vzdělávání, které umožňuje dětem a mládeži učit se prostřednictvím zážitků a praktických aktivit. Celkově lze říci, že pedagogika volného času představuje důležitý prostředek pro podporu celkového rozvoje žáku mimo vyučování a pro posílení jejich sebevědomí, kreativity a sociálních dovedností. Cílem pedagogiky volného času je podporovat rozvoj osobnosti dětí a mládeže prostřednictvím různorodých aktivit, které jsou zaměřeny na jejich zájmy, schopnosti a potřeby.

Zmíním obecnou definici podle Průchy (2017), který označuje volný čas za dobu, se kterou může člověk, jakkoliv nakládat a využívat ji podle sebe na základě svých zájmů. Tento čas se odečítá od času stráveného prací, péčí o rodinu a domácnost, o vlastní fyzické potřeby včetně spánku.

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008) píší o výchově ve volném čase, která probíhá zásadně mimo vyučování, mimo zásah rodiny a rodinného prostředí. Výchova ve volném čase je institucionálně zajištěná a probíhá především ve volném čase.

Pět funkcí volného času definuje Kratochvílová (2004). První je zdravotně hygienická funkce, která zahrnuje odpočinek a rekreaci po celodenní zátěži. Následuje funkce formativně výchovná, kdy dáváme prostor pro formování osobnosti žáka. K rozvíjení schopností, dovedností a zájmů zastupuje funkce seberealizační. A nakonec dvě velmi důležité funkce – socializační, kdy žák navazuje kontakty a vztahy a preventivní, která předchází vzniku sociálně patologických jevů.

Zásadní požadavek na kvalitní trávení volného času je bezesporu pedagogické vedení dětí k smysluplnému a kvalitně strávenému volnému času. Je tedy důležité, aby pedagog volného času nebo vychovatel naučil žáky jejich volný čas plně využívat. Na začátku práce jsme upozorňovali na dobrovolnost při účasti na zájmových aktivitách a činnostech. Tuto skutečnost zmiňuje i Pávková, které pojednává o dobrovolnosti jako o podstatném prvku mimo vyučování. Zmiňuje také relativní dobrovolnost, kde pedagog nastavuje podmínky tak, aby žáci přijímali aktivitu dobrovolně i přesto, že jinou možnost v tu chvíli nemají. V takový okamžik jde o bezesporu profesionální um vychovatele. S dobrovolností je spojena i aktivita, která není jen o tom něco vytvořit, ale projít si celým procesem plánování činnosti od začátku, kdy se vymyslí téma nebo námět činnosti nebo aktivity, přes její nachystání, uskutečnění až po konečné zhodnocení a zpětnou vazbu. Dalším z požadavků je seberealizace, která nabízí prostor a strukturu činností s náhledem na individualitu žáků. Díky tomu může každá plně využít svých silných stránek ve specifických vlohách a schopnostech a dosáhnout tak úspěchu. Tím se dostáváme k faktu, že dítě, které není úspěšné ve školní lavici, může vyniknout v tom, co jej opravdu baví. Metod, forem práce a obsahu se dotýká požadavek pestrosti a zajímavosti, který dosáhne rovnováhy mezi organizovanými činnostmi a individuálními zájmy a potřebami žáků. Znovu se dostáváme k požadavku, který je zaměřený na odpočinek a rekreaci, kde se klade důraz na činnosti, které kompenzují unavenost, které roste během klasické školní výuky. Jde tedy o znovu nabrání psychických i fyzických sil. Je velmi nutné přidělit význam

zájmovým aktivitám, které by měly tvořit hlavní složku v oblasti mimo školní výchovy. Požadavky nalezneme i v rámci sociálních kontaktů, kdy by žáci měli ve volném čase interagovat s ostatními tzn., že každý by měl mít skupinu a místo, kde bude přijímán. (Pávková, 2008)

1.5 Klíčové a odborné kompetence v zájmovém vzdělávání

V následující kapitole popíšeme kompetence, kterých by měli žáci v rámci zájmového vzdělávání dosáhnout. Heřmanová a Macek (2009) popisují, že zájmové vzdělávání je zaměřeno na kvalitní naplňování volného času různými zájmovými aktivitami a může poskytnout účastníkům široké spektrum možností. Cílem zájmového vzdělávání je nejen získání znalostí a dovedností pro využití volného času, ale také rozvoj schopností potřebných pro život a pro práci v budoucím zaměstnání. Pojem "kompetence" je v kurikulu, českém, ale i zahraničním vzdělávání chápán jako struktura schopností, znalostí, dovedností, postojů a hodnot, které jsou klíčové pro úspěšné zapojení do společnosti. Zahrnují všechny prvky důležité pro osobní růst a profesní uplatnění každého jednotlivce a vycházejí z obecně přijímaných hodnot ve společnosti.

Rozlišují se klíčové a odborné kompetence, které se v praxi prolínají, a nijak nepředstavují povinnost pro vzdělávací instituce specifikovat je v kurikulu. Nicméně je možné je považovat za cíle zájmového vzdělávání, které směřují k posílení získaných schopností a dovedností účastníků. To všechno je součástí procesu neustálého rozvoje a vzdělávání, který začíná v předškolním věku, pokračuje během základního, středního a dalšího vzdělávání a následně formuje celoživotní učení a uplatnění na trhu práce.

Důležitou součástí pedagogického úsilí je stanovení cílů vzdělávání, které pomáhají vybrat vhodné metody a aktivity a formovat podmínky pro výchovu a vzdělávání. Klíčovými body jsou definování a vysvětlení požadovaných kompetencí, posilování nebo potlačování těchto kompetencí skrze různé aktivity a hry a neustálé hodnocení a vyhodnocování postupů, kterými žáci prochází. Závěrečné hodnocení poté pomáhá zhodnotit dosažené výsledky a získané kompetence.

Obsah těchto dovedností však může být trochu odlišný, a proto je důležité používat obsah klíčových dovedností stanovený v rámcových vzdělávacích programech adekvátně.

a) Kompetence k učení

- a) Žák si vybere a využije různé metody a strategie pro efektivní učení, aktivně plánuje a organizuje vlastní čas, který využije na učení, projevuje zájem o další studium a neustále se studijně rozvíjí,
- b) hledá a organizuje si informace tak, aby je mohl efektivně využít při učení, tvůrčích aktivitách a v každodenním životě,
- c) pracuje s odbornými pojmy, symboly a jevy, propojuje informace z různých oblastí a vytváří si tak komplexní pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní aspekty,
- d) provádí vlastní experimenty, kriticky vyhodnocuje výsledky a aplikuje je do budoucna,
- e) chápe význam učení, má pozitivní postoj k vzdělávání, identifikuje překážky a problémy v učení, plánuje si strategii pro zdokonalení svého učení, hodnotí svůj pokrok a diskutuje o výsledcích své práce.

b) Kompetence k řešení problémů

- a) Žák identifikuje a analyzuje různé problémové situace ve škole i mimo ni, rozpoznává a chápe podstatu problému, zkoumá a rozumí možným rozporům a jejich původu, plánuje a formuluje řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností,
- b) hledá relevantní informace pro řešení problému, porovnává jejich podobnosti, rozdíly a shody, využívá své znalosti a dovednosti k nalezení různých variant řešení, neztrácí motivaci při případném neúspěchu a pevně usiluje o nalezení konečného řešení problému,
- c) samostatně řeší problémy; vybírá vhodné strategie řešení; používá logické, matematické a empirické metody při řešení problémů,
- d) prověřuje praktickou správnost svého řešení a aplikuje osvědčené postupy při řešení podobných nebo nových problémových situací, sleduje svůj pokrok při řešení problémů,
- e) uvažuje kriticky, činí zvažovaná rozhodnutí, je schopen je zdůvodnit, má povědomí o důsledcích svých rozhodnutí a zhodnocuje výsledky svých činů.

c) Kompetence komunikativní

- a) Žák vyjadřuje svoje myšlenky a postoje srozumitelně, logicky a kultivovaně, jak písemně, tak i ústně,
- b) aktivně poslouchá ostatní, porozumí jim a reaguje na jejich slova s ohledem, účastní se diskusí s respektem a dokáže adekvátně obhájit své názory,
- c) rozumí rozmanitým textům, obrazovým materiálům, gestům, zvukům a dalším komunikačním prostředkům, reflektuje je a kreativně je využívá pro své osobní rozvoj a aktivní zapojení do společnosti,
- d) efektivně využívá informační a komunikační technologie pro účinnou komunikaci se svým okolím,
- e) uplatňuje své komunikační schopnosti k budování vztahů nezbytných pro spokojený život a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

d) Kompetence sociální a personální

- a) Žák účinně pracuje v kolektivu, spolupracuje s pedagogy na stanovení pravidel práce ve skupině, což pozitivně ovlivňuje kvalitu společného úsilí,
- b) přispívá k příjemné atmosféře v kolektivu díky ohleduplnému a respektujícímu chování, které podporuje dobré mezilidské vztahy, a je ochoten poskytnout nebo požádat o pomoc, když je potřeba
- c) aktivně se zapojuje do diskusí v menší skupině i ve třídě, rozumí důležitosti efektivní spolupráce
- d) při řešení úkolů, respektuje pohledy ostatních a učí se z jejich zkušeností, přihlíží k tomu, co si myslí, říkají a dělají,
- e) buduje si pozitivní sebeobraz, který podporuje sebevědomí a nezávislý rozvoj; zvládá a řídí své chování tak, aby dosáhl pocitu spokojenosti a respektu k sobě samému.

e) Kompetence občanské

- a) Žák odporuje diskriminaci a dodržuje různorodost názorů, uznává individuální hodnoty ostatních, je empatický a citlivý k potřebám druhých, odmítá násilí a hrubost, má povědomí o nutnosti bránit se fyzickému i psychickému týrání,

- b) dodržuje základní principy, na nichž stojí zákony a společenské normy, má povědomí o svých právech a povinnostech ve škole i mimo ni,
- c) rozhoduje s rozvahou v dané situaci, nabízí pomoc podle svých možností a jedná zodpovědně v krizových i život ohrožujících situacích,
- d) ctí a ochraňuje naše kulturní dědictví a tradice, projevuje respekt vůči umění, kultuře a tvořivosti, aktivně se účastní kulturních a sportovních událostí,
- e) má povědomí o environmentálních problémech a ekologických souvislostech, respektuje potřeby udržitelného prostředí a rozhoduje ve prospěch ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti.

f) Kompetence pracovní

- a) Žák pracuje s bezpečnými a efektivními materiály, nástroji a zařízeními, dodržuje stanovená pravidla, plní své povinnosti a závazky, přizpůsobuje se novým nebo změněným pracovním podmínkám,
- b) hodnotí výsledky své práce z hlediska kvality, funkčnosti, efektivity a společenského dopadu, a současně dbá na ochranu svého i zdraví ostatních, životního prostředí a kulturních hodnot,
- c) využívá znalosti a zkušenosti, které získal v jednotlivých oblastech vzdělávání, ke svému osobnímu růstu a k přípravě na budoucnost, vybírá si důkladně další vzdělávací a profesní směry,
- d) má přehled o základních aktivitách nutných k realizaci podnikatelského záměru, chápe podstatu, cíle a rizika podnikání a rozvíjí své podnikatelské myšlení.

(Heřmanová, Macek, 2009)

Hájek a Pávková (2011) hovoří především o osvojování sociálních dovedností, ke kterým spadají i sociální kompetence jako je schopnost vyjádření názoru, který se liší od vrstevníků nebo vychovatele, schopnost požádat o laskavost druhou osobu, schopnost začít rozhovor se spolužákem, kamarádem nebo dospělým člověkem, schopnost říct ne a vyjádřit tím nesouhlas, schopnost někoho pochválit nebo pochvalu přijmout, schopnost požádat o pomoc a schopnost odolat nátlaku, který by mohl mít špatný dopad, ze strany vrstevníků.

Po skončení zájmového vzdělávání účastníci získají odborné dovednosti, které jsou charakteristické pro tuto formu vzdělávání. Autoři metodiky pro podporu tvorby ŠVP ve

školských zařízeních pro zájmové vzdělávání doporučují rozdělit odborné kompetence do dvou úrovní, před ukončením povinné školní docházky a po ukončení povinné školní docházky, podle věku účastníků zájmového vzdělávání. Vzhledem ke stáří žáků, kteří navštěvují školní klub, popíšeme úroveň před dokončením školní docházky:

a) Kompetence k realizaci zájmové činnosti zahrnuje například:

- Aktivně se zajímá a objevuje své zájmy a nadání
- Je seznámen se základy zájmových činností
- Zná pravidla o bezpečnosti a ochrany zdraví při realizaci zájmové činnosti
- Má povědomí a využívá spolupráci při realizaci zájmové činnosti

b) Kompetence k aktivnímu využívání volného času zahrnuje například:

- Dovede vymezit rozdíl mezi dobou pro plnění pracovních povinností a volným časem
- Zná možnosti trávení volného času a aktivně ho využívá
- Umí posoudit, jestli je nabízená aktivita vhodná či naopak nevhodná
- Zná oblasti zdravého životního stylu a zásady relaxace
- Volný čas využívá k seberealizaci
- Zná zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při aktivitách ve volném čase

(Heřmanová, Macek, 2009)

2. VYCHOVATEL VE ŠKOLNÍM KLUBU

V následující kapitole se zaměřím na práci vychovatele ve školním klubu. Nastíním, co jaká je náplň jeho práce, jaké jsou požadavky, aby člověk mohl vykonávat práci vychovatele, jaká je jeho role, jak profesionální, tak osobní. V diplomové práci uvádím vychovatele jakožto v mužském rodě, ale faktem je, že práci vychovatele vykonávají především ženy

Podle zákon č. 563/2004 Sb. zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání pracují kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci, kterými jsou vychovatelé, učitelé a pedagogové volného času. Ti zajišťují kvalitu a odbornost v oblasti vzdělávání a výchovy.

Pávková (2003) uvedla, že profese vychovatele nebo pedagoga volného času je významná, ale poněkud nedocenená. V porovnání s prací učitele a vychovatele vidíme odlišnosti, ale nelze říct, která z profesí je důležitější, potřebnější nebo náročnější.

Vychovatelé se při plném úvazku odpracují kolem 40 hodin týdně. Na této pracovní pozici mohou být i z krácené úvazky. Činnost vychovatele se rozděluje na přímou pedagogickou činnost a na činnost nepřímou. Do nepřímé činnosti spadá příprava na zájmové vzdělávání nebo dozor o přestávkách mezi vyučováním. Do přímé pedagogické činnosti, jak už název napovídá, spadá přímá interakce s žáky. U zkrácených úvazků se liší doba odpracované přímé pedagogické činnosti. Čas vyhrazený na práci spojenou s přímou pedagogickou činností je rozdílný mezi týdenním rozsahem této činnosti a standardními 40 hodinami pracovní doby. Někdy se označuje týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti jako úvazek, což může vést k nedorozuměním, protože termín "úvazek" obvykle označuje stanovený týdenní pracovní režim a může způsobit mylnou představu, že pracovní doba pedagogů je totožná s týdenním rozsahem přímé pedagogické práce, ale tak to opravdu není. (MŠMT, 2024)

Rozdělení pedagogické činnosti v přímé práci se především rozděluje na přímou výchovně vzdělávací práci a organizované činnosti s žáky. Výchovně vzdělávací práce začíná převzetím dětí od učitele po konci vyučování a končí odchodem žáků domů. Organizované činnosti s žáky pak následují ve školním klubu.

Nepřímá výchovná činnost zahrnuje vypracování plánů k výchovné činnosti a na její následnou přípravu, vedení dokumentace a administrativy, zajišťování, péči a záznamy o poskytnutém materiálním zázemí, osobní účast na pedagogických radách, seminářích,

popřípadě třídních schůzkách a schůzky s rodiči. Místo po vykonávání nepřímé práce určuje ředitel školy. (Hájek a Pávková, 2011)

2.1 Požadavky na výkon profese vychovatele

Podle školského zákona je vychovatel pedagogický pracovník což je osoba, která provádí přímou vyučovací, výchovnou, speciálně-pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na žáka či studenta. Tuto činnost vykonává buď jako zaměstnanec právnické osoby provozující školu, zaměstnanec státu nebo jako ředitel školy. Pokud není zaměstnán u právnické osoby provozující školu nebo státu, nebo není zaměstnán školou, ale vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb, také je považován za pedagogického pracovníka. (Česko, 2005)

Vychovatel získá odbornou kvalifikaci pro výkon povolání ve školním klubu:

- a) vysokoškolským vzděláním při studiu v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,
 - b) vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 10, 12 a 14, které jsou obsaženy v zákonu č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 197/2014 Sb.,
 - c) vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného studijního programu než podle písmen a) a b)
1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném vysokou školou, nebo
 2. studiem pedagogiky,
 - a) zakončené vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na vychovatelství nebo na pedagogiku volného času nebo na speciální pedagogiku nebo na sociální pedagogiku,
 - b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene d)

3. studiem pedagogiky,

- a) ukončené středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu střední školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů nebo pedagogů volného času,
- b) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání, které je zaměřeno na přípravu učitelů předškolního vzdělávání a vykonáním jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce profilové části maturitní zkoušky z předmětu zaměřeného na vychovatelství, nebo
- c) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene f) a g) a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo přípravu učitelů základní nebo střední školy. (MŠMT, 2024)

Česká školní inspekce (2023) již ve zmiňované výroční zprávě uvedla, že chybí odborná kvalifikace u většího počtu pedagogických pracovníků, ve školních klubech se tento fakt týkal 10 % školních klubů, jejichž podíl interních pedagogů bez odborné kvalifikace byl vyšší než 50 %.

2.2 Role vychovatele

Hájek a Pávková (2011) popisují jaký by měl být vychovatel, jakou by měl mít osobnost a jak by měl přistupovat k dětem. Vychovatel je empatický a dokáže vytvořit příjemné sociální prostředí ve skupině dětí. Drží se mravních hodnot a podle nich také jedná. Komunikuje s dětmi efektivně a bere je jako rovnocenné partnery. Má organizační schopnosti a umí motivovat k různým zájmovým aktivitám. Rád vymýšlí a formuluje hry pro děti, při kterých je vždy pozitivně naladěný, vyhledává a oceňuje pozitivní momenty, kdy si s dětmi hraje. Nabízí vycházky a tělovýchovné aktivity, jak ve vnitřních, tak venkovních prostorech školy. Kromě toho je posuzován i podle svého vnějšího vzhledu, od oblečení po komunikaci, ať chceme nebo ne, je to důležitá součást prezentace vychovatele. Bendl (2021) líčí vychovatele jako rozmanitou osobnost, která se ocitá v roli učitele, rádce, instruktora, inspirátora a staršího přítele najednou. Jeho přístup k práci, a především k žákům je citlivý a nenásilný. V rámci prostředí školy by měl vychovatel jakožto pedagog

poskytnout žákům možnost volby a rozhodovat se i v situacích, kdy nejsou schopni určit dopady svého rozhodnutí. Vychovatel se musí přizpůsobit především věku žáků a sám musí usoudit, kdy je vhodné, aby rozhodovali o následném dění. Důraz je kladen na to, aby se děti rozvíjely na základě sebeformování, sebevýchovy a sebeovládání (sebekázeň). (Vališová, 2002)

Slovo vychovatel vzniklo ze slova vychovávat a výchovu definuje Kolář (2021) jako specificky lidskou činnost, která nese dlouhodobé, ale i jednorázové cílevědomé jednání, jejímž smyslem je rozvoj člověka, jeho osobnosti a jejích pozitivních změn. Výchova je tedy neodlučitelnou součástí lidské socializace. Jejím cílem je ovlivnit v aktivní interakci vychovatele a vychovávaného. Nositelem výchovy je vychovatel, dosahovatel cíle je vychovávaný a z toho plyne kvalita, kterou by si měl vychovávaný osvojit.

Grecmanová (1998) uvádí, že vychovatel, jakožto pedagog by měl ovládat především dovednost diagnostickou, která zahrnuje povědomí o vývojových stupních dětí, se kterými vychovatel pracuje. Dále by měl vychovatel ovládat didaktickou schopnost, která zahrnuje postupy, formy a samotné cíle, ke kterým dochází mimo klasické vyučování. Dalším důležitým úkolem vychovatele je schopnost vyvolat u žáka zájem o tvořivé myšlení a nabízenou činnost.

U obsahu výchovy ve volném času vychází vychovatel z potřeb a přání žáků, obsah totiž není nikterak závazný, je určený pouze rámcově. Vychovatel hledá účinné formy motivace, požaduje dobrovolnost a děti do činností nenutí. „*V autoritě vychovatele má významný podíl její neformální složka, související s uznáním na základě pozitivního hodnocení osobnosti. Také vztah mezi vychovatelem a dětmi je většinou méně formální.*“ (Pávková, 2003, s. 23)

Komunikace ze strany vychovatele

Pro výchovný proces ve školním klubu je nesmírně důležitá komunikace, a to zvláště mezi vychovatelem a rodičem. Pro vstup do zájmového vzdělávání je řádně vyplněná přihláška. Součástí přihlášky je záznam o odchodu žáků do mimoškolních kroužků nebo domů. Řádně vyplněná přihláška předejde nedorozuměním, proto by měl vychovatel apelovat na jejich podrobném vyplnění. Při změnách odchodu je rodič povinen zaslat informaci o změně s vlastním podpisem. Žáky nelze omlouvat na základě telefonických hovorů, které jsou neprokazatelné, protože vychovatel v době přímé pedagogické činnosti nese za dítě plnou zodpovědnost. Součástí práce vychovatele by měla být dostatečná komunikace s rodiči žáků, jak formou elektronické komunikace, tak formou osobní komunikace. Schopnost

vést konverzaci je klíčové pro vytváření funkčně spolupracujících skupin. Vzájemné porozumění hodnotám a chování je zásadní pro zapojení ve skupině i ve společnosti.

Jednou z nejdůležitějších kompetencí vychovatele je schopnost aktivně naslouchat. Naslouchání může významně pomoci v komunikaci mezi vychovatelem, žáky a rodiči. Tato schopnost v sobě nese velký podíl pozornosti, osobní aktivity, angažovanosti a vůči druhé osobě se staví do dotazovacího postoje. Vychovatel musí být schopný regulovat své postoje a emoce, protože by mohl negativně ovlivnit rozhovor, např. s žákem. (Hájek a Pávková, 2011)

Na komunikaci se zaměřila ve svém šetření Česká školní inspekce, která přinesla poznatky, že v navštívených školských zařízeních pro zájmové vzdělávání vnímají velmi pozitivně oblast vstřícného a respektujícího přístupu vychovatelů při komunikaci s kolegy, s žáky a jejich rodiči a rovněž pak komunikace mezi vychovateli. (ČSI, 2023)

Vychovatel jakožto pedagogický pracovník mluví s žáky, kolegy a rodiči spisovně. V zásadě by se měl vyhýbat cizím slovům, kterým by ostatní nemuseli rozumět. Jeho hlas by měl být nízko položený, aby dokázal i ve větším počtu dětí nekřičet. Vychovatel by měl mít širokou slovní zásobu a vyvarovat se pasivním konstrukcím a jeho řeč by neměla být monotónní. Měl by používat jasné výrazy, vyhnout se ironickým poznámkám a posměškům a nepoužívat u žáků přezdívky. Instrukce, které pedagog dětem poskytuje, by měly být stručné a srozumitelné, vždy by měl zkontrolovat, zda žáci správně pochopily jeho požadavky. Vše musí být přizpůsobeno věku dítěte. Pedagog s dětmi musí být schopen vést dialog, naslouchat a udržovat oční kontakt, kdy se z nich stávají rovnocenní partneři. Vychovatel by měl být pozitivně naladěný, a protože nehodnotí písemně, tak hodnotí především slovy a úsměvem, který mimo jiné vyvolává i důvěru. Nejvhodnějším způsobem komunikace v pedagogickém procesu je osobní kontakt, kde si vychovatel a rodič prostřednictvím dialogu sdělují informace o dětech. Výhodou tohoto přístupu je možnost okamžité zpětné vazby, rozpoznání neverbálních signálů, emočních projevů a získání přesných informací přímo ze strany rodičů. Mezi jiné tradiční a dlouhodobě osvědčené metody komunikace mezi vychovateli a rodiči patří telefonické hovory, písemné zprávy a případně v období třídních schůzek. (Hájek, 2007)

3. ŽÁK JAKO ÚČASTNÍK VE ŠKOLNÍM KLUBU

V následující kapitole popíšeme žáka, který se účastní zájmového vzdělávání ve školním klubu. Většina žáků se v průběhu školní docházky dostane do školního zařízení, jakým je například školní klub. V tomto prostředí se učí novým dovednostem, rozvíjí své osobnostní a sociální kompetence, navazuje vztahy a vyplňuje svůj volný čas zájmovou činností. Ve školním klubu platí určitá pravidla, která vycházejí z práv a povinností žáků. Mladší žáci se například učí respektovat vychovatele a starší žáci jsou vedeni především k samostatnosti a zodpovědnosti. Každý žák by pak měl dodržovat pravidla stanovená vnitřním řádem školního klubu. Pravidla jsou zaměřena na to, jak by se žáci měli chovat ve vnitřních i venkovních prostorech a jak mají zacházet s vybavením školního klubu. Díky dobře nastaveným pravidlům vychovatelé docílí příjemné atmosféry a předchází tím nedorozumění s žáky. Žáci, bez rozdílu věku, jsou vedeni k vzájemné ohleduplnosti, respektu k ostatním žákům, k podpoře pomoci ostatním a k podílu vytvářet příjemné prostředí školního klubu.

3.1 Mladší školní věk

Jelikož může školní klub navštěvovat i žák 1. stupně, je potřeba definovat i mladší školní věk. Ten definuje Langmeier a Krejčířová (2006) jako období mezi 6 a 7 rokem života, kdy dítě nastupuje do školy a končí mezi 11 a 12 rokem, kdy začínají přicházet první změny v pohlavním dospívání, které jsou doprovázeny počátečními psychickými projevy.

Někteří autoři tuto vývojovou fázi nazývají obdobím klidu, to však neznamená, že by v tomto období neprobíhaly změny, změny probíhají ve všech fázích, zde však nejsou tak markantní jako v následujících obdobích.

V této fázi je vývoj dítěte plynulý, individuálně je možné pozorovat skokový vývoj u některých dětí, a to především na začátku a na konci období. (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Během tohoto období se výrazně zlepšuje hrubá a jemná motorika. Děti jsou flexibilnější, reakce na podněty jsou rychlejší. V tomto období je také u dětí zájem o různé činnosti spojené s pohybem. Výkony dětí se odvíjí od více faktorů. Podstatná je zde podpora, která vytvoří ideální půdu pro rozvíjení dovedností. Nesprávná motivace či nedostatečná

podpora může v dítěti utlumit zájem. Tyto schopnosti se však neodvíjí jen od věku, ale i od vnějšího prostředí.

Zde můžeme také poprvé pozorovat soutěžení mezi dětmi samotnými. Děti pocítují tlak, ať už ze strany rodičů, ze strany vychovatelů nebo ostatních dětí. Tato soutěživost však často vede k frustracím, obzvláště pokud jim rodič nebo vychovatel dá najevo nespokojenost s jeho výkonem. Skutečně je potřeba být v této fázi velmi opatrný, jelikož si dítě buduje sebevědomí, které tvoří základ vnímání sebe sama v pozdějších fázích vývoje. (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Jak bylo již zmíněno, jsou-li správně podporovány je nástup těchto výkonů rychlejší. Vágnerová tento věk rozděluje do dvou fází na raný školní věk a střední školní věk. V tomto případě nás zajímá především střední školní věk, který trvá od 8 do 11 let, především do doby, než dítě nastoupí na 2. stupeň vzdělávání, kdy v tomto období dochází k mnoha změnám a dítě přechází do etapy dospívání. (Vágnerová, 2012)

V předešlém textu upozorňujeme na to, aby žáci nebyli do aktivit a zájmových činností tlačeni, ale měli volbu, co budou chtít dělat. Pugnerová (2019) přichází s myšlenkou, že motivace k pozitivnímu výkonu a k ochotě věci plnit přichází z vnějšku, tedy v našem případě od vychovatele, který povzbuzuje, obdivuje žákovu snahu, chválí ho apod. Studie uvádějí, že motivace sebe sama je více projevem inteligence žáka než vývojovým stupněm, ve kterém se v danou chvíli nachází.

V tomto období přichází osvojování sociálních rolí, což znamená očekávané chování, které se postupně rozvíjí. Dítě si osvojuje roli žáka, poznává roli pedagogických pracovníků, učí se novým způsobům chování v roli spolužáka, od kterého se očekává pomoc v případě potřeby. (Langmeier a Krejčířová, 2006)

Žáci mladšího školního věku vnímají a emočně reagují na výchovné působení a na různé vlivy z prostředí. Na výchově a vzdělávání se u dítěte značně podílí rodiče, učitelé, škola i školní klub. Společným cílem je rozvoj osobnosti žáka a uspokojení potřeby v závislosti na individualitě jedince. (Hájek a Pavková, 2011)

3.2 Starší školní věk

Nejčastěji se setkáváme s definicemi, že starší školní věk nastává mezi 10 až 12 rokem života dítěte. Toto období nalezneme i pod názvem předpuberta, protože zde dochází k prvním významným psychickým a fyzickým změnám.

U žáků staršího školního věku je nutné zmínit především jejich socializaci, jejímž faktorem se stává vrstevnická skupina. Do 12 let pozorujeme homogenitu skupin, v pozdějším věku se vytváří skupiny smíšené. Typicky se tento typ socializace realizuje mimo školu. V tomto věku se pak vytváří skupinové normy, hodnoty, druh a forma komunikace. (Havlík a Koťa, 2011)

V případě obou věkových fází je nutné si uvědomit, že se nedají brát zcela striktně a jde pouze o upřesnění dovedností, schopností a chování, kterým žáci disponují v těchto rozdělených věkových kategoriích. (Allen a Marotz, 2008)

Více autorů uvádí, že jedním ze znaků dospívání je proměna v uvažování a myšlení. Jedinci v tomto období dokáží využívat logické uvažování a abstrakci.

Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) lze uvažování dospívajících dětí shrnout do těchto bodů:

- Práce s abstraktními pojmy a chápání správný význam slov,
- znají pojem realita a dokáží podmínit situaci a rozhodnout, jestli je uskutečnitelná,
- umí zvážit vícero možností, pokud musí vyřešit nějaký problém.

Dospívající jedinec se zamýšlí nad skutečnostmi a vytváří si vlastní pohled a názor na svět a společnost. Dle Vágnerové (2007) je dobré v tomto období pracovat na udržení pozornosti, jelikož to může dopomoci ke kvalitnějšímu učení. U dospívajících se také zvětšuje kapacita paměti a vyvíjí se paměťové strategie.

Tělo prochází hormonálními změnami, které mají vliv na prožívání jedince. Může se často projevit podrážděnost, labilita a přecitlivělost. Prožívání je velmi intenzivní ale za to bývají krátkodobějšího charakteru s častými změnami. Nespokojenost se může projevat agresivnějším chováním, vztahovačností či negativitou. (Vágnerová, 2007)

Součástí tohoto období je také častější zabývání se vlastní osobou. Dospívající zkoumají a analyzují své emoce, které následně používají jako hodnotící prvek na chování ostatních osob v jeho okolí. Na konci tohoto období dochází k ustálení emocí a prožívání. Organismus se adaptuje na pohlavní dospělost a dle Vágnerové (2007) dochází k tzv. vystřízlivění.

3.3 Motivace k činnostem

V diplomové práci jsme zmínili, že by organizované činnosti měly být pro žáky čistě dobrovolné a vychovatelé by je neměli vnucovat, nebo dokonce nařizovat. Na druhou stranu je žádoucí, aby si každé dítě našlo, co ho baví, a i u vychovatele předpokládáme, že bude vědět o co žáci mají zájem.

O tom, jaká bude kvalita aktivity rozhoduje aktivní účast na činnostech školního klubu vyvolána v zájmem žáků. Jde tedy o uspokojené potřeb poznání, sdělení nebo sebevyjádření, uznání atd. U činností musíme žákům zajistit pocit bezpečí, jistotu, citovou odezvu, potřebu pochvaly a uznání. Dále vychovatelé žákům zprostředkovávají získání nových zkušeností a poznávání nových věcí. *„Potřeba se projevuje nedostatkem něčeho nebo přesyacení něčím. Potřeba zaměřená kurčitému předmětu či jevu a ke svému uspokojení zpravidla vyžaduje vnější podmínky – prostředí, pomůcky, jiné osoby.“* (Hájek, 2011, s. 67)

Motivování lze vnímat jako formu vnější stimulace. Motivace je také provázána s emocemi a prožíváním. (Řepka 2005)

Většina autorů se shoduje na rozdělení motivace na vnitřní a vnější. Vnitřní motivaci můžeme popsat jako vykonávání činností pro radost a uspokojení nás samotných. Součástí vnitřní motivace jsou zájmy, potřeby, návyky, vnitřní pocit povinnosti, postoje hodnoty a emoce. (Nakonečný, 1998).

Základem pro vnější motivaci je něco, čeho má jedinec možnost dosáhnout, ne však skrz sebe. Můžeme zde zahrnout například, nabídky, příkazy, přání a očekávání druhých, tresty a odměny. (Řepka, 2005)

3.4 Práva a povinnosti žáků ve školním klubu

Před vstupem k pravidelné docházce do školního klubu musí být žák seznámen s pravidly, které je nutno dodržovat. Každý školní klub má svůj vnitřní řád, který jsme zmiňovali v rámci první kapitoly, a ten upravuje práva a povinnosti žáků ve vztahu k pedagogickým pracovníkům. K uvedení základních pravidel, povinností a práv žáků jsme vybrali vnitřní řád školního klubu ve Valašské Bystřici, kde jsem jako vychovatelka byla při úpravě vnitřních řádů pro zájmové vzdělávání.

Práva žáků

- a) Žák má právo na svobodné myšlení, projev, náboženství, odpočinek a základní psychohygienické podmínky,
- b) na účasti ve vzdělávacích, výchovných a zájmových akcích, které zajišťuje školní klub,
- c) vyjadřovat se k rozhodnutím o výchově a vzdělávání a těmto vyjádřením musí být věnovaná pozornost,
- d) dále má žák právo vyjádřit svůj názor vychovateli nebo řediteli školy, a to v mezích slušnosti,
- e) na rekreační a odpočinkové činnosti v příjemné atmosféře, které odpovídají věku žáků, kteří dochází do školního klubu,
- f) právo žáků se vztahuje i na bezpečnost a ochranu zdraví a na ochranu před jakoukoliv formou diskriminace nebo násilím,
- g) a nakonec má žák právo být seznámen se všemi směrnicemi, které se týkají pobytu a činností ve školním klubu.

Povinnost žáků

- a) Žák bezprostředně dodržuje vnitřní řád školního klubu, pokyny školy o ochraně zdraví, se kterými byli seznámeni,
- b) plní pokyny zadané pedagogickými pracovníky v souladu s právními předpisy a vnitřním řádem ŠK, chová se tak, aby neohrozil sebe nebo ostatní účastníky,
- c) na akcích pořádané ŠK se chová tak, aby nesnižoval důstojnost svoji, svých spolužáků, zaměstnanců nebo lidí, se kterými přijde do styku,
- d) pokud žák zjistí, že byla jeho osobní věc poškozena nebo ztracena, ohlásí to neprodleně vychovateli ŠK v den zjištění újmy,
- e) žák dochází do ŠK dle informací poskytnutých v přihlášce a účastní se organizovaných činností,
- f) s vybavením ŠK zachází šetrně, udržuje prostory klubu v čistotě, chrání majetek před poškozením,

- g) žák neohrožuje sebe ani ostatní, a pokud se prokáže, že žák závažně a opakovaně porušil vnitřní řád ŠK, může ředitel školy rozhodnout o jeho vyloučení ze zájmového vzdělávání.

Žáci nesmí

- a) do školního klubu nosit cenné a drahé věci a větší obnos peněz,
- b) nenosit do prostor ŠK předměty, které nesouvisí s činností ŠK, které by mohly ovlivnit zdraví a bezpečí žáka nebo ostatních osob,
- c) využívat ve volném času mobilní telefony nebo je bez svolení vychovatele používat a tímto zařízením pořizovat videa, nahrávky nebo fotografie,
- d) neopouštět vnitřní ani venkovní prostory bez souhlasu nebo vědomí vychovatelky,
- e) jakýmkoliv způsobem znehodnocovat nevhodným chováním nábytek školního klubu nebo venkovní majetek školy
- f) a užívat nevhodné nebo vulgární výrazy, psychické či fyzické útoky vůči ostatním.

(ZŠ Valašská Bystřice, 2014)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. VÝZKUMNÝ PROBLÉM

V praktické části se zaměříme na prvky, které ovlivňují organizaci činnosti školních klubů. Konkrétně se zaměřujeme na pohled vychovatelů, kteří nám nejlépe mohou objasnit pohled na chod školního klubu. Při položení otázky, co je to vlastně školní klub, jak vypadá, co se tam dělá, by mohla být představa většiny, že se jedná o nějaké prostory, kde žáci čekají dobu po konci vyučování po dobu, než odchází domů. O školních klubech máme malé množství dat, které by nám mohli ukázat, co se v tomto školním zařízení děje. Výzkum je zaměřen na vychovatele a jejich postřehy z praxe, které by mohly pomoci objasnit práci ve školním klubu. Vychovatelům jsme také věnovali prostor pro vyjádření vlastních myšlenek.

V oblasti školních klubů a školních družin prováděli výzkumné šetření Dudová a Macků (2021), které hodnotilo rozvoj v oblasti výchovy ve volném čase, jejímž obecným cílem byla volnočasová kompetence. K pedagogice volného času přistupovali jako k výchově skrz volnočasové aktivity. Autoři ve studii popisují, jak je možné dosáhnout volnočasové kompetence, kdy je na začátku důležité vycházet ze tří koncepcí, přičemž první je koncepce výchovy k volnému času (souhrn sociálních, komunikativních a praktických dovedností, pro úspěšné realizování volnočasových aktivit). Druhá koncepce je založená na tvrzení, že první koncepce nestačí, a proto je druhá koncepce zaměřená na dílčí kognitivní cíle. Jde spíše o individuální pojetí a uvědomění si vlastní motivace k volnočasovým aktivitám. Třetí koncepce pojednává o výchově ke svobodě, kdy je člověk schopen a umí nakládat se svým volným časem v průběhu celého svého života. Autoři pak konkrétně zkoumali, pomocí dotazníkového šetření, jaké metody využívají vychovatelé ve své práci a jaké jsou způsoby práce a metody hry ve stejném prostředí. „Z baterie nabízených metod respondenti nejčastěji uváděli manuální činnosti (88 % respondentů je zařazuje pravidelně, a to velmi často nebo často), pohybové činnosti (93,5 % je zařazuje pravidelně, a to velmi často) a hra (95,4 % respondentů ji zařazuje pravidelně, a to také většinou velmi často). Méně často je užíván výklad a dramatizace, kterou většina respondentů používá spíše nepravidelně. Užití dramatizace také rozděluje jednotlivé skupiny respondentů.“ (Dudová a Macků, 2021, s. 70)

V rámci zpracování empirické části jsme se rozhodli pro kvantitativní výzkum především z důvodu velkého sběru dat. Pro takové účely byla ke sběru dat vybrána technika dotazníkového šetření. (Chrásková, 2016)

5. VÝZKUMNÉ CÍLE

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jaká je organizace a činnosti ve školním klubu na základní škole. Dále považujeme za důležité zjistit souvislost mezi délkovou praxí vychovatelů a početností organizovaných činností ve školním klubu. Poté budeme zjišťovat na jaké aktivity se školní kluby zaměřují nejčastěji. Protože má školní klub především žákům zprostředkovat zájmové aktivity nebo odpočinkové činnosti, zaměřujeme se a chceme vědět jaké kompetence jsou pro vychovatele nejdůležitější. Nakonec nás zajímá, jaký vliv má počet žáků na organizaci školního klubu, kdy předpokládáme, že čím více žáků klub navštěvuje, tím je to pro vychovatele v rámci organizace složitější, a proto není možné tak často uskutečňovat zájmové činnosti. Naším posledním cílem bude zjistit, jak často vychovatelé komunikují s rodiči žáků a jak často je zapojují do klubových aktivit.

5.1 Výzkumné otázky

1. Jaká je souvislost mezi délkou praxe vychovatelů a četností organizovaných činností ve školním klubu?
2. Na jaké aktivity se nejčastěji zaměřují školní kluby?
3. Jaké dovednosti, schopnosti a znalosti jsou pro vychovatele školního klubu nejdůležitější?
4. Jaké jsou hlavní faktory, které ovlivňují aktivitu a účast žáků ve školním klubu?
5. Jaký vliv má vztah mezi vychovateli a vedením školy na pořádání klubových aktivit?
6. Jaké jsou vztahy mezi vychovateli a jaký to má vliv na společné pořádání klubových aktivit?
7. Jak vychovatelé přistupují v rozdělení řízených činností nebo aktivit a volného času žáků?
8. Jak probíhá vzájemná komunikace mezi vychovateli školního klubu a rodiči žáků, kteří navštěvují školní klub?

5.2 Výzkumný soubor

Základním výběrovým souborem se stali vychovatelé ve školních klubech na základní škole. Rozeslání dotazníků proběhlo elektronicky na emailové adresy ředitelů základních škol, kteří dotazník přeposlaly svým vychovatelům. Zde jsme si vědomi rizika návratnosti dotazníků, které se pohybuje kolem 10-15 %. (Kozel, 2006)

Výzkumný soubor zahrnuje vychovatele školních klubů s různou délkou praxe a zajímají nás specifika jejich každodenní práce. Dále zkoumáme pouze vychovatele, kteří jsou zaměstnání na základní škole, nikoliv na gymnáziích nebo konzervatořích. Šetření je celoplošné a bude rozesláno, co nejvíce zaměstnavatelům. Prostředkem pro vyhledávání školních adres se stal portál Seznam Škol (2024).

Pro orientaci a představu sdílíme informace České školní inspekce, která uvádí změny v jednotlivých školních letech v počtu útvarů a účastníků ve školních klubech. (ČŠI, 2023)

Tabulka 1 Zdroj: Výroční zpráva 2022/2023 ČŠI

Ukazatel	2017/2018	2019/2020	2021/2022	2022/2023
Počet zájmových útvarů ŠK	3 532	4 305	3 657	3 996
Účastníci – ŠK	47 675*	46 544	44 066	46 020
z toho z 1. stupně ZŠ	18 142	17 129	16 188	17 001
z toho z 2. stupně**	29 512	29 415	27 878	29 019
<p>*) V roce 2017/2018 jsou do celkového součtu zahrnuti také účastníci z přípravné třídy/stupně (celkem 21 účastníků)</p> <p>**) Od školního roku 2018/2019 jsou ve statistikách MŠMT účastníci zájmového vzdělávání ve ŠK rozdělení na žáky docházející z 2. stupně ZŠ a žáky z nižšího stupně gymnázií, v tabulce sloučeni do jedné kategorie.</p>				

Dotazníky byly rozeslány na 298 základních škol, v rámci všech krajů České republiky. Sběr dat probíhal v období od 15. ledna do 25. února 2024. Z 298 oslovených respondentů se nám vrátilo plně vyplněných 81 dotazníků, čímž jsme dosáhli 27,2 % návratnosti.

5.3 Metoda sběru dat

Pro zrealizování výzkumu jsme zvolili kvantitativní přístup. Sběr dat proběhl na základě dotazníkového šetření. Výzkumným nástrojem byl zvolen dotazník online formou, který jsme vytvořili pomocí docs Google. Školní klub by pro někoho mohl znít velmi nudně a ve skutečnosti to tak může být, protože o školních klubech máme malé množství dat, které by

nám mohli ukázat, co se v tomto školním zařízení odehrává. Vzhledem k faktu, že doposud máme velmi málo výzkumů na téma školních klubů, které by se zaměřovaly na vychovatele jsme se rozhodli pro vytvoření vlastního dotazníku. Protože nám jde o co největší sběr dat od co nejvíce respondentů bylo vybráno dotazníkové šetření. (Chráska, 2016)

Rozeslání dotazníků proběhlo elektronicky na emailové adresy ředitelů základních škol, kteří dotazník přepošlou svým vychovatelům. I přesto si myslíme, že je to v případě našeho výzkumu nejvhodnější volba. Dotazník je zcela anonymní a byl sestaven tak, aby byl srozumitelný a díky jeho zpracování jsme byli schopni odpovědět na všechny výzkumné otázky a dosáhli všech výzkumných cílů. Otázky byly sestaveny na základě odborných článků, odborné literatury a zkušeností z prostředí školního klubu.

V situaci, kdy tvoříme nebo upravujeme dotazník se doporučuje udělat předvýzkum na minimálně třiceti respondentech, na kterých můžeme ověřit srozumitelnost otázek, a tak snížit riziko neúspěchu v hlavním výzkumu.

Proto jsme se rozhodli předvýzkum zrealizovat a dotazník jsme testovali na vzorku pětácti respondentů, kteří nám poskytli zpětnou vazbu a my jsme tak mohli vytvořený dotazník zkorigovat a předešli jsme tak neúspěchu v hlavním dotazníkovém šetření. Výsledky zkušební verze dotazníku nejsou zahrnuty do výsledků samotného dotazníkového průzkumu, sloužily pouze jako podklad pro úpravu a vytvoření finální verze dotazníku. (Chráska, 2006)

Dotazník se skládá ze sedmnácti uzavřených strukturovaných položek, které mají společnou vlastnost, a to že respondentům je vždy předložen určitý počet připravených odpovědí. Hlavní přínos těchto otázek je, že výrazně usnadňují vyhodnocení odpovědí. Tento typ dotazníku je také u dotazovaných respondentů velmi oblíbený, protože ulehčuje jeho vyplnění. Dotazník obsahuje polytomické položky, kde je možno vybrat dvě nebo více odpovědí. Dále v dotazníku nalezneme položky polouzavřené, které mají v nabídce položku „jiná odpověď“. A nakonec v dotazníku najdeme i škálové položky, kdy si má respondent vybrat tvrzení, se kterým nejvíce souhlasí. (Chráska, 2016)

Na konci dotazníku mají respondenti formou otevřené odpovědi prostor na sdělení zpětné vazby nebo informací, které by nám v rámci šetření chtěli předat.

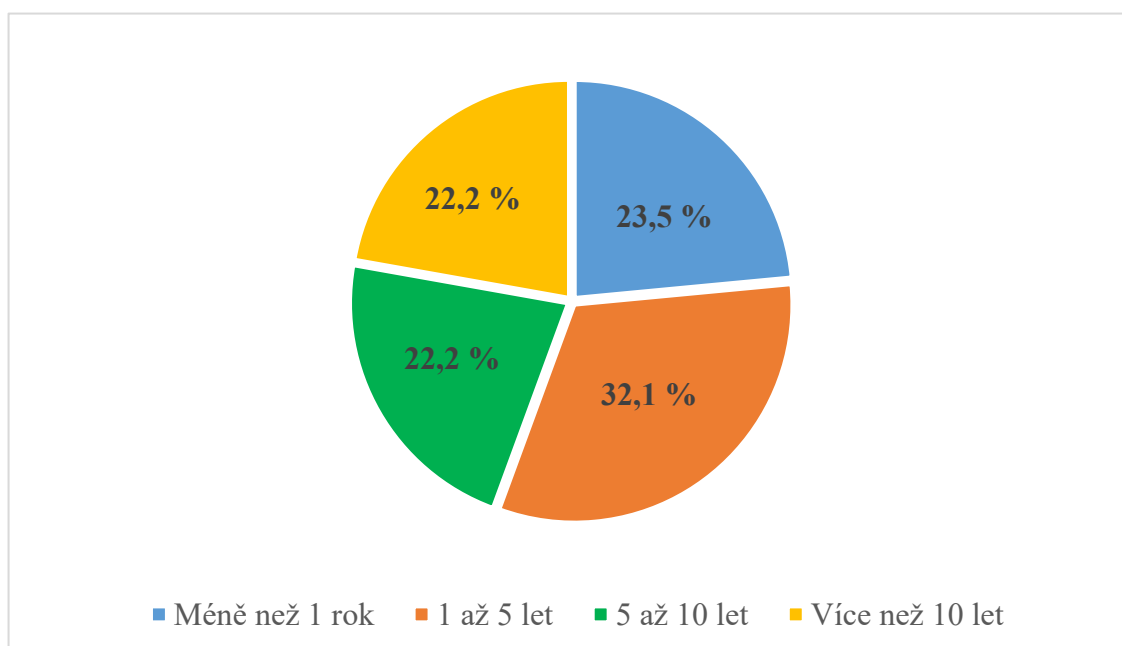
6. VÝSLEDKY VÝZKUMU

Kapitola se věnuje vyhodnocení výsledků a odpověďmi na výzkumné otázky na základě odpovědí respondentů, kterými jsou vychovatelé školních klubů na základní škole. Získaná data jsme z dotazníků převedli do přehledných grafů, které jsou součástí zpracování.

6.1 Jaká je souvislost mezi délkou praxe vychovatelů a četností organizovaných činností ve školním klubu?

Délka praxe vychovatelů může mít vliv na to, kolik je pořádáno klubových aktivit hned z několika důvodů. Zkušenější vychovatelé s delší praxí mohou mít lepší poznatky o potřebách a zájmech žáků, což jim umožní lépe plánovat a organizovat klubové aktivity. Vychovatelé s delší praxí mohou lépe navozovat komunikaci s kolegy a rodiči, nebo mohou převládat schopnostmi a dovednostmi, které jim pomohou při pořádání aktivit a činností. Na druhou stranu, noví vychovatelé mohou přinést do klubového prostředí nové a inovativní nápady pro aktivity, které by mohly být pro žáky něčím novým a inspirujícím. Je tedy důležité najít rovnováhu mezi zkušenostmi a novými pohledy při plánování klubových aktivit.

Celkově může být délka praxe vychovatelů důležitým faktorem při stanovování rozsahu a kvality klubových aktivit, ale je také důležité brát v úvahu další faktory, jako jsou finanční prostředky, dostupný čas a zájmy samotných dětí. U respondentů nám nezáleželo na pohlaví, rozdělili jsme je pouze v rámci délky praxe v otázce č. 1, kde se ptáme, jak je dlouhá praxe vychovatelů, kdy měli respondenti na výběr ze čtyř možností (méně než 1 rok, 1 až 5 let, 5 až 10 let anebo více jak 10 let).

Graf 1 Délka praxe vychovatelů ve školním klubu

Otázka č. 6 Jak často pořádáte následující aktivity a činnosti ve školním klubu, nám pomohla k zjištění, jakou spojitost má délka praxe s pořádáním klubových aktivit. Respondenti měli na škále okomentovat, jak často pořádají aktivity nebo činnosti. Vybrat si mohli z možností (skoro vždy – často – občas – skoro nikdy – nikdy) u činností a aktivit (sportovní aktivity – výtvarné činnosti – hudební činnosti – pracovní činnosti – dramatické činnosti – vzdělávací činnosti – klubové akce a výlety).

Pro odpověď – méně než 1 rok – hlasovalo 19 respondentů (23,5 %), kteří ve 33,8 % odpověděli, že dané činnosti a aktivity pořádají skoro vždy nebo velmi často. V 30,8 % případů odpověděli, že aktivity pořádají občas a 35,4 % činnosti neprobíhá skoro nikdy nebo nikdy. Dotázaní vychovatelé s praxí kratší než jeden rok, volí nejčastěji sportovní aktivity, výtvarné činnosti a o třetí místo se dělily činnosti pracovní a vzdělávací. Nejméně pak tito vychovatelé zařezují hudební, dramatické činnosti, klubové akce a výlety.

Následující kategorie respondentů je s délkou praxe od jednoho roku do pěti let. K této odpovědi se přihlásilo 26 vychovatelů (32,1 %), kteří uvedli, že aktivity a činnosti zahrnují skoro vždy a často ve 41,2 % případů. Respondenti nabídnuté činnosti volí občas z 29,7 %. A v případech skoro nikdy a nikdy nejsou aktivity a činnosti voleny z 29,1 %. U vychovatelů s délkou praxe více než jeden rok s pěti letou hranicí se nejčastěji objevuje pořádání výtvarných činností, sportovních aktivit a pracovních činností. Nejméně pak uspořádávají dramatické činnosti. V případě délky praxe se ukázalo, že tato kategorie vychovatelů (11,5 %) nejčastěji pořádá a vymýšlí klubové akce a výlety.

V případě respondentů, kteří uvedli, že je jejich délka praxe mezi pěti až desíti lety (22,2 %), nabízené činnosti a aktivity volí skoro vždy a často z 51,6 %, občas 25,4 % a skoro nikdy a nikdy 17,5 %. Nejoblíbenější zvolené aktivity těchto vychovatelů jsou výtvarné činnosti, sportovní aktivity a pracovní činnosti. Nejméně pak respondenti volí klubové akce a výlety. Zároveň se dotázaní vychovatelé, s délkou praxe od pěti do desíti let, nejčastěji věnují výtvarným činnostem (88,9 %).

Poslední kategorií jsou vychovatelé s délkou praxe více než deset let, kterou zvolilo 18 respondentů (22,2 %). Ze sedmi vybraných aktivit a činností respondenti jejich pořádání zvolilo 58,7 %. Jejich občasné pořádání vybralo 25,4 %. V případech skoro nikdy a nikdy volilo nejméně činností 15,9 % vychovatelů. V této kategorii vychovatelé nejčastěji vybírali sportovní aktivity, výtvarné a pracovní činnosti. Prokázalo se, že vychovatelé nad deset let praxe nejčastěji pořádají sportovní činnosti (88,9 %), hudební činnosti (33,3 %), pracovní činnosti (88,9 %), dramatické činnosti (33,3 %) a vzdělávací činnosti (66,7 %) oproti ostatním kategoriím.

V rámci výzkumu tedy vyplývá, že délka praxe má značný vliv na pořádání klubových aktivit a činností. Na druhou stranu je jasně vidět, že mezi nejoblíbenější činností patří okruh sportovních, výtvarných a pracovních aktivit na úkor ostatních aktivit.

Jedna z respondentek (s délkou praxe kratší než jeden rok), která nám poskytla zpětnou vazbu, upozorňuje: „1. Při vedení velkého množství kroužků bych uvítala více nepřímé činnosti na přípravu. Zatím mám 15 přímé a 5 nepřímé při polovičním úvazku, ale pokud bych chtěla dělat kroužky na vyšší úrovni, tak toto nestačí.

2. Někteří rodiče zapisují děti do ŠK i přesto, že tyto děti nic nebaví a nechtějí žádnou z nabízených aktivit dělat.

3. Nejsou žádná školení pro vychovatelky ŠK – k ŠVP, organizaci, dokumentaci...“

6.2 Na jaké aktivity se nejčastěji zaměřují školní kluby?

Školní kluby na základní škole mají důležitou roli ve vzdělávání a rozvoji potencionálu žáků. Vychovatelé zde žákům poskytují mnoho aktivit a činností pro rozvoj dovedností a schopností nad rámec standardní výuku. Činnosti a aktivity nejčastěji přispívají k rozvíjení zájmů a nadání žáků, díky čemuž se mohou rozvíjet v různých oblastech. Dalším důležitým faktem je, že si při pořádaných činnostech žáci vytváří nebo budují vztahy se spolužáky nebo kamarády. Nabídky, které školní klub nabízí mohou sloužit k posilování sounáležitosti mezi žáky. Aktivity pak dále rozvíjí sociální dovednosti, do kterých můžeme zařadit schopnosti spolupráce, týmové práce nebo schopnost komunikace. Vychovatelé mohou vytvořit prostor pro experimentování a kreativní myšlení. Dosažené úspěchy mohou žákům dodat sebedůvěru a motivaci k dalšímu studiu.

Celkově lze tedy říci, že školní kluby na základní škole mají velký vliv na rozvoj žáků a na jejich školním i osobním růstu. Pomáhají žákům objevovat své zájmy, talent a potenciál a přispívají k jejich komplexnímu vzdělávání. Nabídka aktivit a činností by měla být pestrá a každý žák by si měl přijít na své.

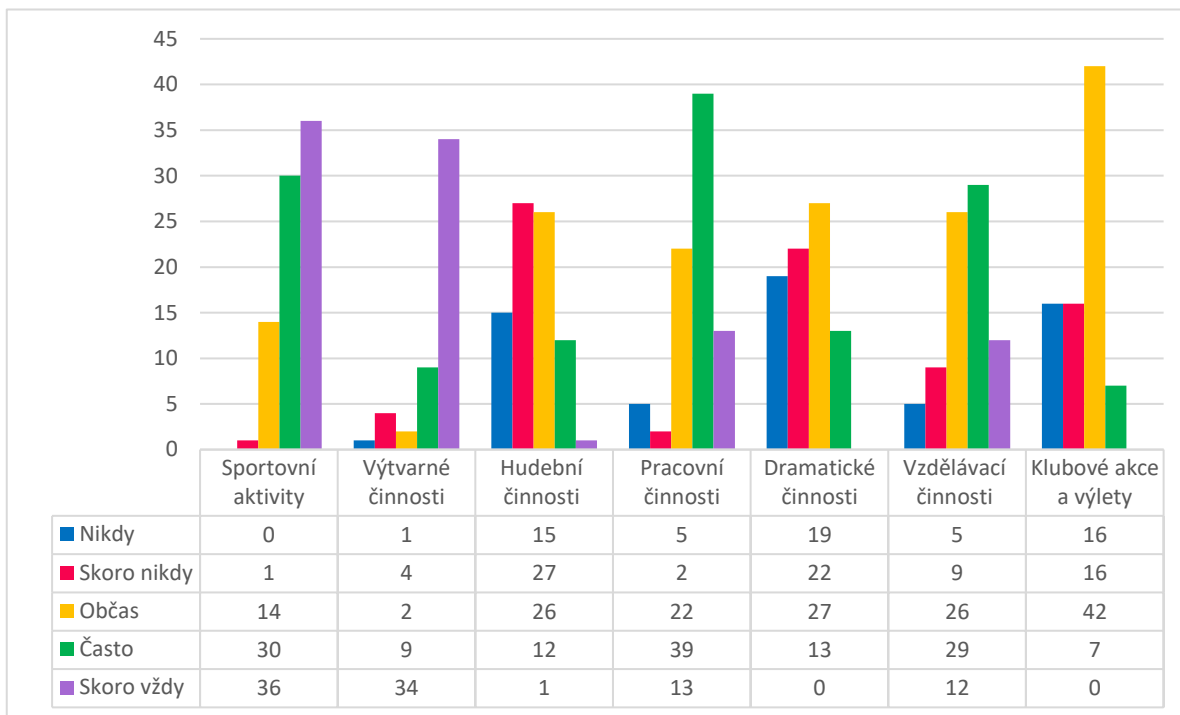
Ze sloupcového grafu č. 2 nám vyplývá, že mezi nejčastější aktivity s přehledem patří sportovní aktivity a výtvarné činnosti. I přesto, že jsou sportovní, výtvarné a pracovní činnosti u respondentů nejčastěji zmiňované, existuje mnoho jiných aktivit, které by mohly být pro studenty zajímavé a prospěšné. Je důležité podporovat různorodost nabízených aktivit, aby měli studenti možnost rozvíjet své zájmy a dovednosti v co nejširším spektru oblastí. Velmi často konané sportovní aktivity vnímáme velmi pozitivně, protože jsou důležitou součástí zájmového vzdělávání a je potřeba vést žáky k fyzické aktivitě.

Oblíbenou a často zmiňovanou složkou se staly pracovní činnosti a s milým překvapením i vzdělávací činnosti. Do pozadí se dostaly hudební a dramatické činnosti, které u dotázaných vychovatelů nejsou příliš v oblibě a žáky pomocí dramatické a hudební výchovy příliš nerozvíjí. Dramatické činnosti skvěle rozvíjí komunikativní schopnosti, které jsou jednou z klíčových kompetencí v zájmovém vzdělávání. Hudební činnosti rozvíjí představivost a navozují klid a relax, který je důležitou součástí plnohodnotného trávení volného času. Klubové akce a výlety se v odpovědích vyskytují nejčastěji jako „občas“ to mohou mít za následek například nedostatečné finanční prostředky, nedostatek pedagogických pracovníků, časová omezení nebo organizační a administrativní zátěž. Jedna z respondentek zareagovala na organizaci a činnosti ve školním klubu a poskytla nám zpětnou vazbu, kde uvádí: *„Myslím si, že kdybychom jako vychovatelé dostávali více prostředků a prostorů pro práci, určitě by se naše práce zkvalitnila. Dnešní děti nebaví jen práce s barevným papírem. Také záleží na vybavenosti třídy, která například v naší škole neposkytuje dostatečné soukromí pro odpolední odpočinek. Já žáky nenutím po 5-7 hodinách v lavici, aby se museli zapojovat do aktivit, které jim připravím, chodíme hodně ven a děti si sami zvolí, co by chtěly podnikat.“*

Pro přehlednost využívaných aktivit jsme vytvořili přehlednou tabulku, ve které vidíme procentuální zastoupení oblíbenosti jednotlivých aktivit, tak jak je vybírali respondenti.

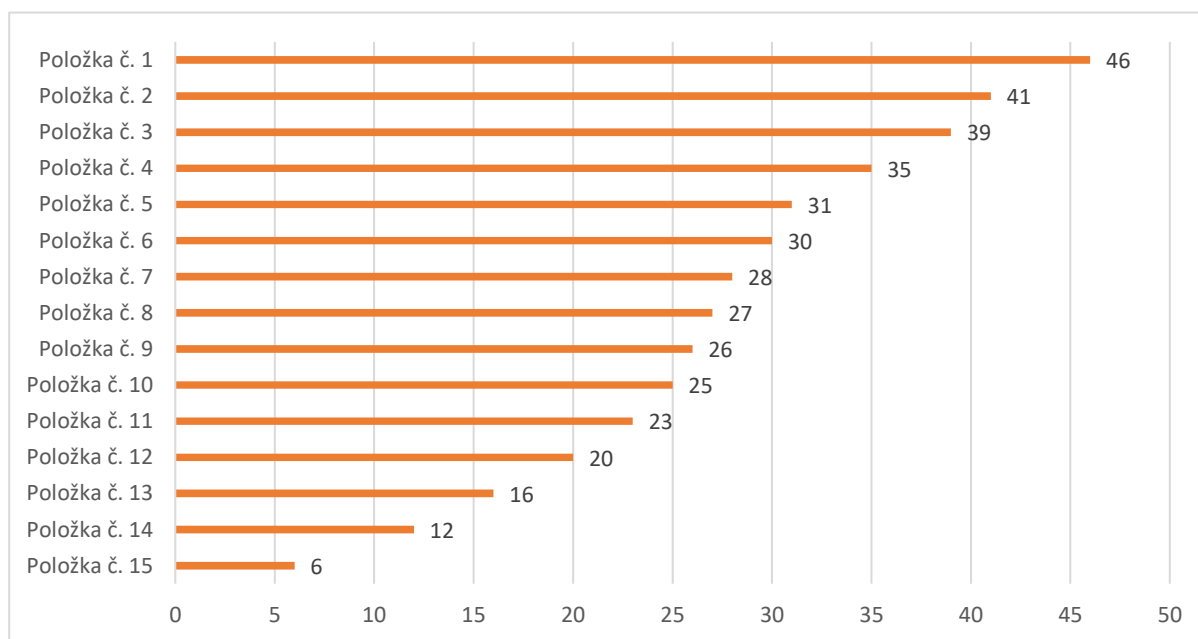
Tabulka 2 Pořádané aktivity a činnosti ve školním klubu

	Skoro			Skoro	
	vždy	Často	Občas	nikdy	Nikdy
Sportovní aktivity	44,4 %	37 %	17,3 %	1,2 %	0 %
Výtvarné činnosti	42 %	40,7 %	11,1 %	4,9 %	1,2 %
Hudební činnosti	1,2 %	14,8 %	23,1 %	33,3 %	18,5 %
Pracovní činnosti	16 %	48,1 %	27,2 %	2,5 %	6,2 %
Dramatické činnosti	0 %	16 %	33,3 %	27,2 %	23,5 %
Vzdělávací činnosti	14,8 %	35,8 %	32,1 %	11,1 %	6,2 %
Klubové akce a výlety	0 %	8,6 %	51,9 %	19,8 %	19,8 %

Graf 2 Zaměření školních klubů v pořádání činností a aktivit

6.3 Jaké dovednosti, schopnosti a znalosti jsou pro vychovatele školního klubu nejdůležitější?

Graf 3 Schopnosti, dovednosti a znalosti, které jsou z pohledu vychovatele pro práci ve školním klubu nejdůležitější

- Položka č. 1 - Schopnost komunikovat
- Položka č. 2 - Schopnost pracovat a spolupracovat v týmu
- Položka č. 3 - Schopnost určovat, respektovat a dodržovat pravidla
- Položka č. 4 - Schopnost empatie
- Položka č. 5 - Schopnost vyslechnout a naslouchat
- Položka č. 6 - Znalost základních principů sociálního chování a norem
- Položka č. 7 - Schopnost plánovat a organizovat volný čas
- Položka č. 8 - Schopnost rozpoznat a regulovat své emoce ve vztahu k ostatním
- Položka č. 9 - Schopnost řešení problému a nepříjemných situací
- Položka č. 10 - Dovednost plánovat, připravovat a vymýšlet aktivity, činnosti a programy
- Položka č. 11 - Znalost různých možností volnočasových aktivit a schopnost je vybírat a využívat
- Položka č. 12 - Dovednost vymýšlet a vytvářet program
- Položka č. 13 - Schopnost hodnotit a předat zpětnou vazbu
- Položka č. 14 - Znalost relaxačních a zklidňujících technik
- Položka č. 15 - Schopnost chápat a respektovat rozmanitost a multikulturalitu

Data jsme do grafu přenesli na základě toho, jaké schopnosti, dovednosti nebo znalosti, jsou pro práci zúčastněných vychovatelů nejdůležitější. Každý z 81 respondentů (100 %) měl na výběr z patnácti položek, přičemž si mohl vybrat pro sebe pět nejdůležitějších. Jako nejdůležitější položka byla zvolena schopnost komunikovat, kterou vybralo 46 respondentů (56,8 %). S rozdílem pěti odpovědí se na druhé místo dostala schopnost pracovat a spolupracovat v týmu zvolenou 41 respondenty (50,6 %). Zde bychom rádi doplnili, že s touto odpovědí úzce souvisí dotazníková otázka č. 12, kde se respondentů ptáme, jaký je jejich vztah s ostatními vychovateli a 50,6 % z nich uvedlo, že je vztah výborný, proto tedy vidíme souvislost, proč je zrovna tato schopnost pro vychovatele tak důležitá. Třetí nejčastější položkou byla zmiňována schopnost určovat, respektovat a dodržovat pravidla, kterou zvolilo 39 vychovatelů (48,1 %). Na čtvrtém místě se pak objevila schopnost empatie, kterou za důležitou považuje 35 respondentů (43,2 %). Patou nejčastěji zmiňovanou položkou se stala schopnost vyslechnout a naslouchat, která získala hlas od 31 vychovatelů (38,3 %). O jeden hlas se pak na šestém místě objevila znalost základních principů sociálního chování a norem, kterou vybralo 37 % respondentů. Mezi položkami 7. až 10. vidíme rozdíly pouze v jednotkách, ale i přesto, takřka v polovině hodnocení, se na

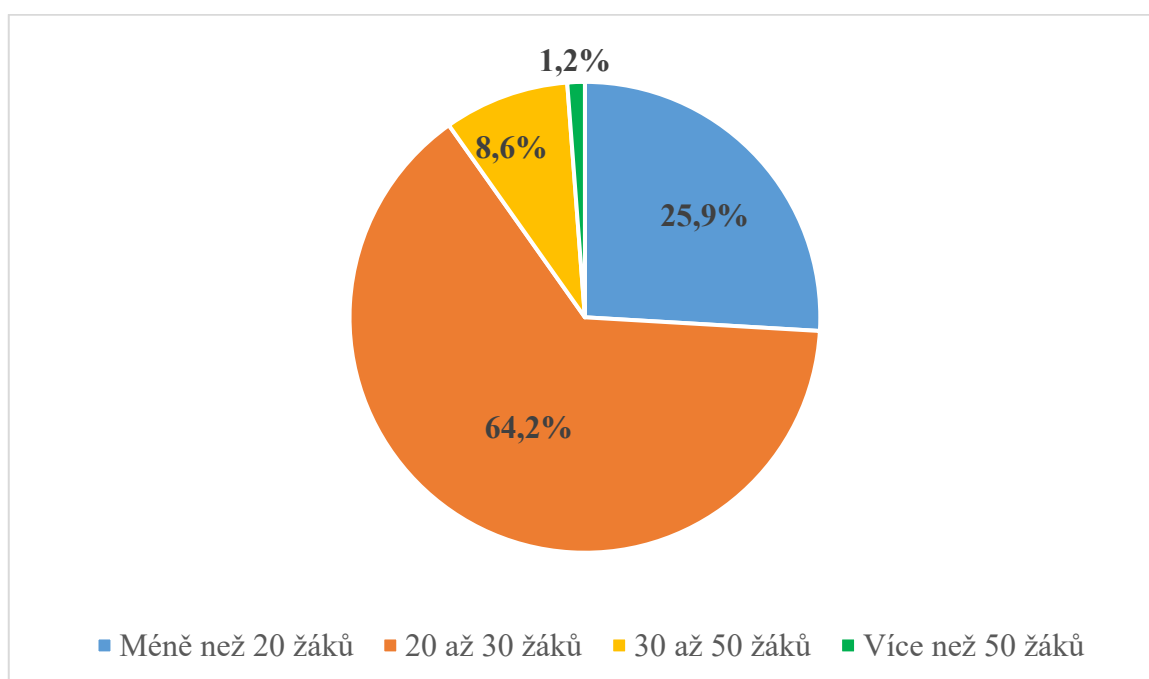
sedmém místě umístila schopnost plánovat a organizovat volný čas, kdy ji za důležitou považuje 28 respondentů (34,6 %). V druhé polovině položek se objevuje schopnost rozpoznat a regulovat své emoce ve vztahu k ostatním, která se dostala na osmé místo a zvolilo ji 27 respondentů (33,3 %). Schopnost řešení problémů a nepříjemných situací zvolilo 26 vychovatelů (32,1 %). Jako důležitou položku vidí vychovatelé dovednost plánovat, připravovat a vymýšlet aktivity, činnosti a programy a zvolilo ji 25 respondentů (30,9 %). Na místo jedenácté se dostala znalost různých možností volnočasových aktivit a schopnost je vybírat a využívat, kterou zvolilo 23 respondentů (28,4 %). K velkému překvapení se na 12 příčce umístila dovednost vymýšlet a vytvářet program, kterou zvolilo pouze 20 vychovatelů (24,7 %). Na třináctém místě se umístila schopnost hodnotit a předat zpětnou vazbu, což je také velmi znepokojivé, protože tato schopnost by měly být jednou z dominujících u vychovatelů v zájmovém vzdělávání. V případě našeho šetření tuto schopnost považuje za důležitou pouze 16 respondentů (19,8 %). Za nedůležitou položku považují respondenti znalost relaxačních a zklidňujících technik, kdy ji zvolilo 12 vychovatelů (14,8 %). Za velmi zarážející považujeme fakt, že respondenti nepovažují jako potřebnou schopnost chápat a respektovat rozmanitost a multikulturalitu. Tuto položku považuje za důležitou pouze 6 z 81 respondentů, což znamená pouze 7,4 %. Můžeme se domnívat, že oslovení vychovatelé nemají zkušenosti s multikulturalismem, a proto nepovažují tuto položku za důležitou, ale je naprosto žádoucí, aby měli vychovatelé o ostatních kulturách povědomí. Pro vychovatele školních klubů je důležité chápat a respektovat rozmanitost a multikulturalitu, protože tímto způsobem mohou vytvořit inkluzivní prostředí pro všechny žáky, kteří jsou součástí zájmového vzdělávání. Pokud vychovatel není schopen chápat různé kultury, může docházet k nedorozuměním a konfliktům v rámci skupiny. Navíc, multikulturalita přináší do výuky nové perspektivy a příležitosti k učení, které by jinak nebyly přístupné. Pomáhá rozšiřovat obzory a posiluje mezikulturní porozumění mezi žáky. Vychovatelé by měli být schopni adaptovat své výchovné metody a přístupy tak, aby byly relevantní pro všechny žáky bez ohledu na jejich kulturní pozadí.

6.4 Jaké jsou hlavní faktory, které ovlivňují aktivitu a účast žáků ve školním klubu?

Počet žáků má značný vliv na pořádání klubových činností a aktivit. Pokud je na jednoho vychovatele velký počet žáků, značně to může ovlivnit organizaci a průběh činností. Na

druhou stranu může vyšší počet žáků zajistit větší účast na programu, který vychovatel připravil.

Ve třetí otázce dotazníkového šetření jsme se respondentů ptali, kolik žáků aktivně navštěvuje školní klub. Na výběr ze čtyř odpovědí (méně než 20 žáků – 20 až 30 žáků, 30 až 50 žáků, více než 50 žáků). V případě první odpovědi – méně než 20 žáků, hlasovalo 21 vychovatelů. Nejvíce odpovědí zahrnovala možnost 20 až 30 žáků, kterou si vybralo 52 respondentů. Aktivně přihlášených žáků v počtu mezi 30 až 50 se objevilo v sedmi školních klubech. Více než 50 žáků se objevilo v jedné odpovědi, kdy nám na konci dotazníku respondentka uvedla, že jsou dvě vychovatelky na jedno oddělení, a proto mají vyšší počet žáků. Většina respondentů (64,2 %) zvolila, že školní klub navštěvuje 20 až 30 žáků, což je ideální počet na jednoho vychovatele.

Graf 4 Přihlášení žáci, kteří aktivně navštěvují školní klub

Se čtvrtou výzkumnou otázkou nám souvisí dotazníková otázka č. 7, ve které se ptáme kolik procent žáků se aktivně zapojuje do klubových činností a aktivit. Zde měli respondenti na výběr ze čtyřech možností (0–25 % žáků, 25–50 % žáků, 50–75 % žáků, 75–100 % žáků). Možnost 0–25 % žáků zvolilo sedm vychovatelů. Devatenáct (23,5 %) vychovatelů zvolilo, že se žáci aktivně zapojují ve 25 až 50 %. Největší zastoupení měla

položka 50 až 75 % žáků, na kterou reagovala skoro polovina respondentů (45, 7 %). Poslední možnost zvolilo osmnáct (22,2 %) respondentů, tedy, že se žáci zapojují v 75 až 100 % případů. Ovlivňují faktor vidíme i v délce praxe vychovatelů. U vychovatelů s délkou praxe kratší, než jeden rok se ukázalo, že nejčastěji se do činností zapojuje mezi 0 až 25 % a 25 až 50 % žáků (obě možnosti získaly stejný počet hlasů), kdy si tuto možnost vybralo dvanáct respondentů, tedy 62, 3 % dotázaných. Vychovatelé s délkou praxe 1 až 5 let nejčastěji volili, že se aktivně zapojuje 50 až 75 % žáků a to z 42,3 %. Nejčastěji odpovídali stejně i vychovatelé s délkou praxe 5 až 10 let, kteří uvedli, že se žáci zapojují z 50 až 75 % a to 55,6 % dotázaných. A rovněž je nejčastější účast žáků u respondentů s délkou praxe nad deset let a to z 61,1 %. Tento faktor považujeme za ovlivňující, protože vychovatelé s delší praxí, mohou žákům nabídnout různé možnosti trávení volného času. Vychovatelé s kratší praxí nemusí disponovat znalostmi a zkušenostmi, které jim pomáhají k efektivnímu řízení a zapojování žáků do klubových činností. Tito vychovatelé se také špatně přizpůsobují dynamice třídy pro efektivní řízení a angažování žáků. Mohou také mít potíže s adaptací na nové prostředí a dynamiku třídy. Žáci mohou mít problém důvěřovat vychovateli, který nemá dlouhou praxi a nepředstavuje pro ně dostatečnou autoritu. Vychovatelé s krátkou praxí mohou mít potíže s poznáním zájmů a potřeb žáků. To může vést k nedostatečnému zapojení ze strany žáků, kteří se necítí být dostatečně slyšeni a respektováni. Celkově je důležité, aby vychovatelé s krátkou praxí získali potřebné dovednosti a zkušenosti pro efektivní vedení třídy a zapojení žáků. Z výsledků nám tedy vyplývá, že délka praxe vychovatelů je jedním z faktorů, který má vliv na zapojení žáků do aktivit a činností, proto může být podpora od zkušenějších kolegů v tomto ohledu velmi přínosná. Jedna z respondentek reagovala na aktivitu žáků ve školním klubu slovy: *„Všechno záleží na dětech. Měla jsem třídy, které stále něco chtěly podnikat, vytvářet a poznávat. Z toho se objeví třídy, které nechtějí dělat vůbec nic a nejraději by strávily celou dobu v klubu na mobilu.“*

S výzkumnou otázkou, jaké jsou hlavní faktory, které ovlivňují aktivitu a účast žáků ve školním klubu, byla v dotazníku vytvořena otázka č. 8, kde se ptáme proč se žáci nejčastěji zapojují. V této otázce měli respondenti na výběr ze čtyř možností (líbí se jim dané téma nebo činnost a aktivity vyhledávají – protože se aktivit a činností účastní jejich kamarádi nebo spolužáci – nudí se a neví, co mají dělat – aktivit a činností se musí zúčastnit – jiné) s tím, že si mohli vybrat kolik odpovědí chtěli a kdyby jim žádná nevyhovovala, případně chyběla, mohli ji doplnit v položce „jiné“. V šedesáti případech vychovatelé zvolili

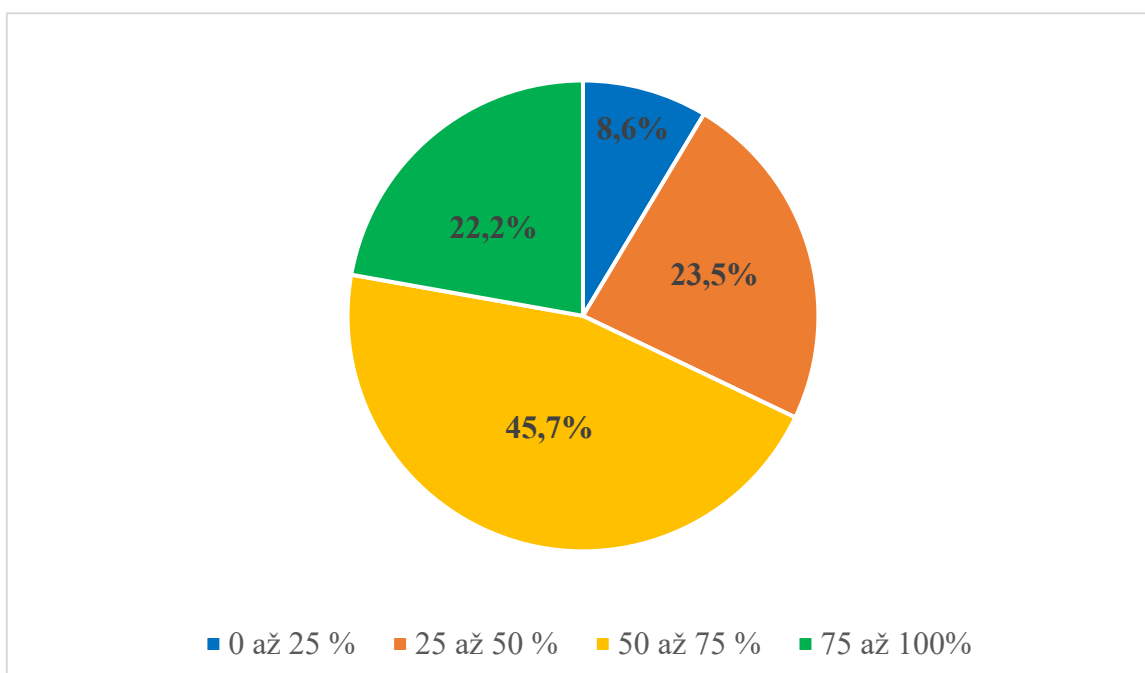
možnost, že se žákům líbí téma anebo činnost a aktivity vyhledávají. Dotazovaní pak podstatně méně preferovali možnost, že se žáci účastní kvůli svým spolužákům nebo kamarádům, případně, že se nudí. Zajímavostí je, že tři vychovatelé vybrali možnost, že se žáci aktivit a činností musí zúčastnit. V teorii jsme uváděli, že aktivity a činnosti pořádané ve školním klubu nemohou být povinné nýbrž dobrovolné, kdy by se měl vychovatel snažit o motivaci žáků k programu ve školním klubu.

V otevřené možnosti se pak objevily odpovědi (máme to tak nastavené – celkově mají zájem vymýšlet aktivity a zábavu – jsou aktivní a rádi se zapojují).

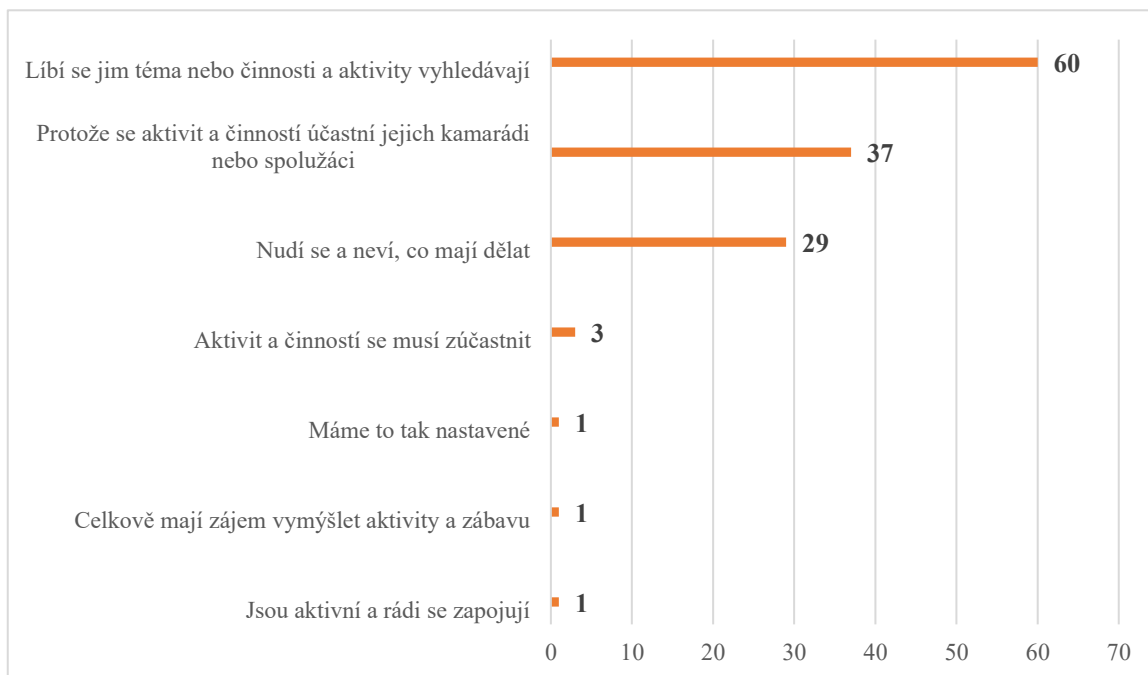
Ve zpětné vazbě nám pak někteří vychovatelé poskytli své zkušenosti, kde uvádí, jak mají nastavený režim v rámci poskytování zájmových činností a aktivit. „*Připravuji více organizovaných činností, ale je pouze na žácích, jestli se zúčastní nebo ne.*“

„*Svou práci dělám již mnoho let a naprosto ji miluji. Pokud víte, co děti baví a jaké mají zájmy, vždy se jim zavděčíte.*“

S výzkumnou otázkou také souvisí to, kolik žáků se aktivně zapojuje do poskytovaných aktivit a činností. Nejvíce žáků se zapojuje u vychovatelů s délkou praxe 5 až 10 let a to 50-75 % žáků (55,6 %) a 75-100 % žáků (33,3 %). Dále se žáci nejvíce zapojují u vychovatelů s délkou praxe nad 10 let a to mezi 50-75 % žáků (61,1 %) 75-100 % žáků (27,8 %). U vychovatelů s délkou praxe kratší, než jeden rok se ukázalo, že v kategorii 0-25 % a v kategorii 25-50 % se aktivně účastní 63,2 % žáků, ale v kategoriích 50-75 % a 75-100 % se zapojuje pouze 31,6 % žáků. U vychovatelů s délkou praxe od jednoho roku do pěti let pak jednotlivé kategorie zastávali 0-25 % žáků (3,8 %), 25-50 % žáků (34,6 %), 50-75 % žáků (42,3 %) a kategorie 75-100 % (15,4 %).

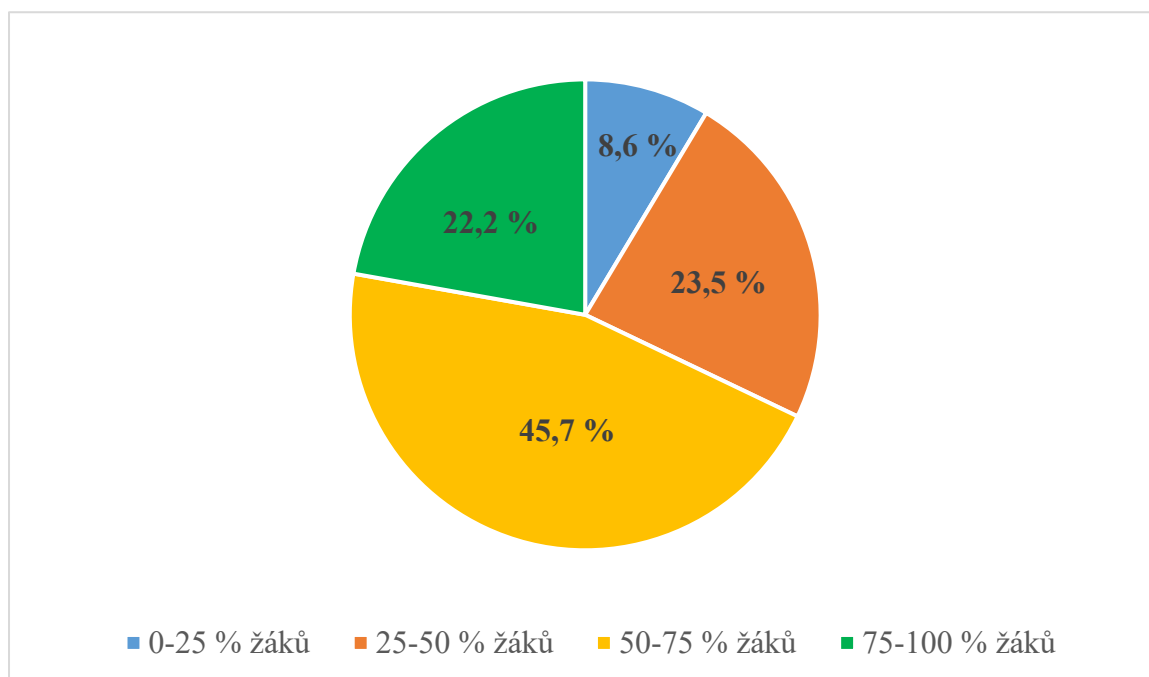

Graf 5 Žáci, kteří se aktivně zapojují do klubových aktivit

Graf 6 Proč se žáci nejčastěji zapojují

K těmto výsledkům se nám opět hodí zpětná vazba respondentů, které nám pomohli pochopit, jak to vychovatelé s aktivitou žáků vnímají. Jeden z respondentů, s délkou praxe méně než jeden rok, uvedla: „*Máme dvě oddělení a ke mně chodí nejstarší žáci. Spíše čekají na odpolední výuku, ale i přesto někdy mají zájem a vymýšlíme všemožné věci a aktivity.*“ Vychovatel uvedl, že aktivní účast žáků se pohybuje od 0 do 25 %. Další respondent, nám uvedl, že: „*Jako vychovatelka mám v klubu straší žáky, protože máme víc oddělení. Tyto žáky už moc nebaví tvoření, spíše se chtějí vzdělávat, zajímají je novinky ze světa.*“ I přesto, že se nejedná o manuální činnosti, které si asi nejčastěji představíme, se raději žáci vzdělávají a chtějí mít kolem sebe rozhled. I takto může vypadat práce ve školním klubu. Zmíněná vychovatelka uvedla, že její délka praxe je od jednoho roku do pěti let a žáci se do aktivit zapojují v 75 až 100 % případů.

Graf 7 Aktivní zapojení žáků do klubových aktivit

6.5 Jaký vliv má vztah mezi vychovateli a vedením školy na pořádání klubových aktivit?

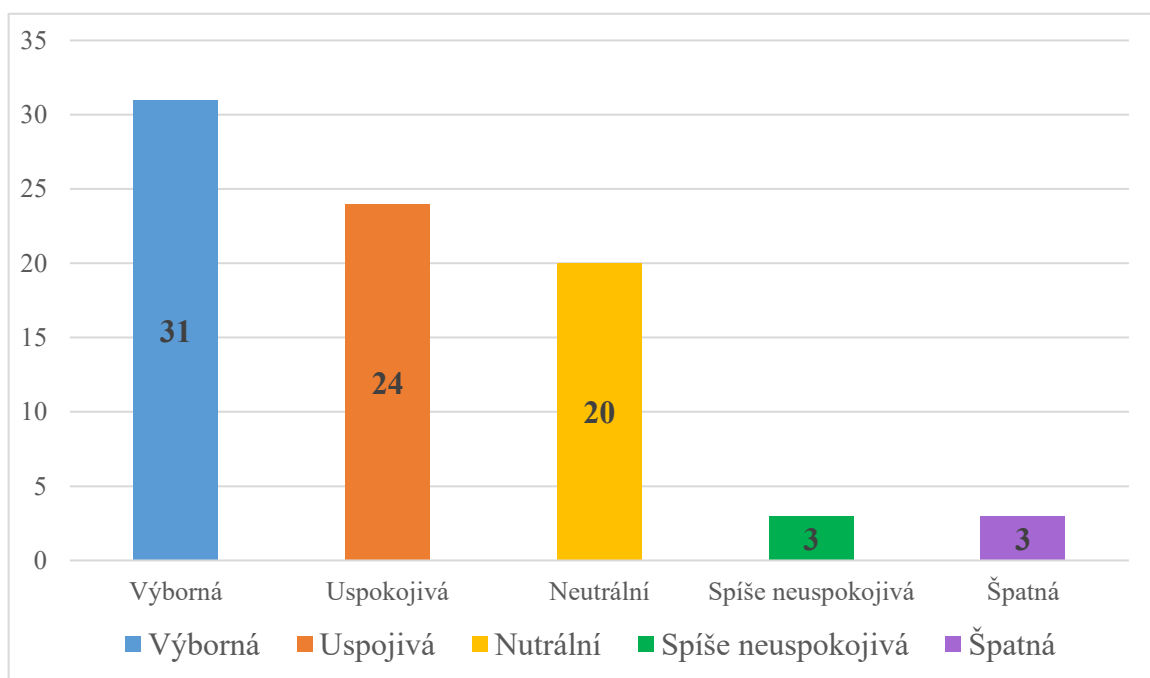
Vztahy mezi vychovateli a vedením základní školy mohou mít velký vliv na pořádání klubových aktivit. Pokud jsou obě strany v komunikaci otevřené je pravděpodobné, že spolupráce při vedení školního klubu bude takřka bezproblémová. Vedení školy může poskytnout vychovatelům potřebnou podporu a zdroje k tomu, aby mohli uspořádat různé zájmové aktivity, činnosti nebo klubové akce či výlety.

Pokud jsou vztahy mezi vychovateli a vedením školy špatné nebo neuspokojivé, může to způsobit napětí a nedorozumění, což může mít za následek obtíže při organizaci školního klubu. Nedostatek komunikace a spolupráce mezi oběma stranami může vést k pravému opaku. Tato otázka nás zajímala především z důvodu, že každý ředitel na práci vychovatelek nahlíží jiným způsobem. Vidíme i spojitost mezi dobrými vztahy na pracovišti v souvislosti s pořádáním činností a aktivit napříč odděleními.

V otázce č. 14 jsme se respondentů zeptali jaký vztah mají s vedením školy, kdy vychovatelé měli na výběr z možností (výborná – uspokojivá – neutrální – spíše neuspokojivá – špatná). Z jednaosmdesáti respondentů označilo spolupráci s vedením za výbornou (38, 3 %), uspokojivou (29,6 %), neutrální (24,7 %), spíše neuspokojivou (3,7

%) a špatnou (3,7 %). Tyto výsledky vnímáme jako velmi dobré i přesto, že se našli vychovatelé, kteří od vedení školy podporu nemají. Ve zpětné vazbě nám respondenti uvedli: „Ředitel začínal v klubu a mám podporu.“ Ale také popsali práci s vedením následovně: „Nemám velkou podporu od vedení školy.“

I přesto, že v některých případech vztah mezi vychovateli a vedením školy vážně nemá tento stav vliv na pořádání klubových aktivit. Vychovatelé, kteří označili, že jejich vztah s vedením školy je spíše neuspokojivý nebo špatný (z 81 dotázaných takto odpovědělo 6 respondentů – 7,4 %, s různou délkou praxe), uváděli časté pořádání různých aktivit, kterých se zúčastňuje od 25 % do 100 % žáků.

Graf 8 Jaký mají vychovatelé vztah s vedením školy

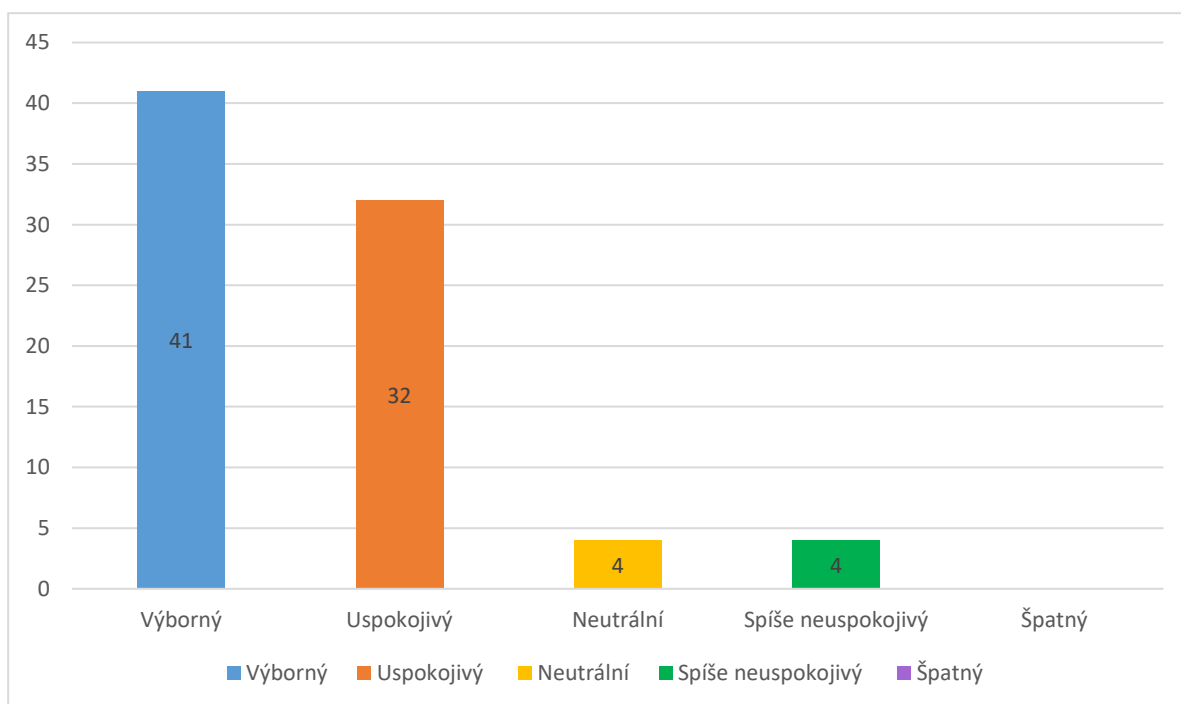
6.6 Jaké jsou vztahy mezi vychovateli a jaký to má vliv na společné pořádání klubových aktivit?

Vztahy mezi vychovateli by měly být založeny na vzájemné důvěře, respektu a otevřené komunikaci. Kvalita vztahů na pracovišti, v našem případě mezi kolegy vychovateli, může mít pozitivní i negativní vliv na společném pořádání klubových aktivit. Pokud vychovatelé dobře spolupracují a vzájemně si pomáhají, mohou lépe organizovat a plánovat aktivity a činnosti, efektivně řešit případné problémy a lépe spolupracovat s žáky. Dobré vztahy mezi vychovateli mohou přispět k vytvoření pozitivního pracovního prostředí, ve kterém každý

najde nebo může nabídnout ochotu a podporu pomoci. To může vést ke zvýšenému zájmu a angažovanosti v rámci společného plánování. Nakonec může mít pozitivní vliv na všechny zúčastněné a přispět k tomu, aby byly klubové aktivity úspěšné a přínosné pro všechny zúčastněné.

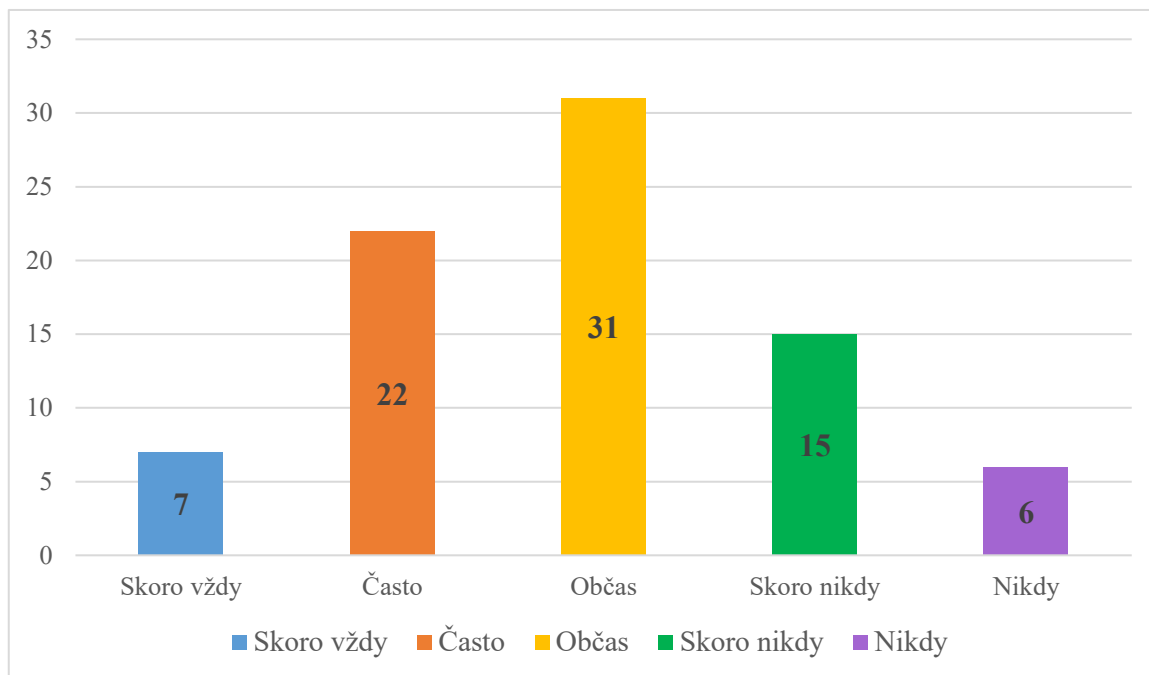
V otázce č. 12 jsme se respondentů zeptali, jaký je jejich vztah s ostatními vychovateli ve školském zařízení. Polovina respondentů (50,6 %) ohodnotili vztah s ostatními vychovateli jako výborný. Uspokojivý vztah s kolegy uvedlo 39,5 % vychovatelů a minimum respondentů pak poznamenalo, že je vztah neutrální (4,9 %) nebo spíše neuspokojivý (4,9 %). Nikdo z dotázaných nevedl, že je vztah s ostatními vychovateli špatný.

Existuje několik možných důvodů, proč tak vysoký podíl vychovatelů uvedl, že je jejich vztah s ostatními vychovateli výborný. Prvním faktem mohou být společné výzvy a cíle, kterými vychovatelé dosáhli jen díky spolupráci s kolegy. Dále můžeme zahrnout podporu od zkušenější kolegů, kteří nabídnou pomoc těm mladším, kteří se od strašících kolegů mohou učit a sbírat zkušenosti. Ke kvalitním vztahům vede i komunikace a efektivní spolupráce, která je výhodná pro obě strany. Celkově lze tedy říci, že výborný vztah mezi vychovateli může být důsledkem společných hodnot, respektu a podpory, které vytváří silný tým schopný efektivně spolupracovat ve prospěch žáků, kteří se účastní zájmového vzdělávání.

Graf 9 Jaký mají vychovatelé vztah s ostatními vychovateli ve škole

Spolupráce mezi vychovateli je jednou z nejdůležitějších součástí vychovatelské profese, aby měl by se na ni klást velký důraz. Vychovatelé spolu nejčastěji spolupracují z důvodu podpory při výchově a vzdělávání žáků. Společně mohou řešit konkrétní situace, sdílet zkušenosti a znalosti, navrhovat a implementovat programy a aktivity napříč všemi odděleními. Spolupráce mezi vychovateli také může zlepšit pracovní prostředí a podpořit profesní růst a rozvoj. Pokud spolupráce mezi vychovateli nefunguje, může se tak dít například z důvodu rozdílných přístupů ve výchově, nedůvěry mezi kolegy nebo nedostatečné podpory ze strany nadřízených. Tyto faktory mohou vést až ke konfliktům nebo nedostatku motivace k práci. Je důležité, aby se zde aktivně zapojilo i vedení školy, které by mělo podporovat spolupráci vychovatelů a řešit případné problémy mezi kolegy. V prvním kroku jsme u všech vychovatelů zjistili jako často s kolegy spolupracují. Zjistili jsme to díky dotazníkové otázce č. 13, kde se ptáme, jak často vychovatelé spolupracují s ostatními vychovateli. Respondenti měli na výběr z pěti možností, kdy spolupráce probíhá skoro vždy, často, občas, skoro nikdy nebo nikdy. Z celkových osmdesáti jedna respondentů sedm (8,6 %) odpovědělo, že s kolegy spolupracují skoro vždy. Dvaadvacet (24, 7 %) vychovatelů odpovědělo, že spolupráce probíhá často. V největší míře byla vybírána odpověď, že spolupráce probíhá občas a to u 38,3 % respondentů. Volbu skoro nikdy zvolilo 18,5 % vychovatelů a možnosti nikdy se přiklonilo 7,4 % dotázaných. Po podrobnějším zkoumání vyšlo najevo, že nejčastěji spolupracují vychovatelé s délkou praxe od jednoho roku do pěti let, a to skoro vždy nebo často v 55, 6 % případů. Dále s ostatními vychovateli spolupracují skoro vždy a často vychovatelé s délkou praxe nad deset let (44,4 %). Těsné to pak bylo mezi vychovateli s délkou praxe 1 až 5 let, kteří spolupracují skoro vždy a často z 27,8 % a vychovateli s nejkratší délkou praxe (26,4 %). I když spolu vychovatelé nespupracují, nemusí to nutně znamenat, že zažívají na pracovišti neshody nebo problémy. Z předchozího grafu nám vyplývá, že vztahy mezi vychovateli jsou na skvělé úrovni, spolupráce pak probíhá především občas. Spolupráci bychom neměli vnímat tak, že je povinná, ale že je předpokladem, který vede ke kvalitní práci vychovatele. Skoro polovina respondentů zmínila, že jako druhou nejdůležitější schopnost považuje pracovat a spolupracovat v týmu. Tento fakt naznačuje, že si respondenti uvědomují důležitost a následnou efektivitu při vzájemné spolupráci. V pracovním prostředí je naprosto žádoucí, aby byla spolupráce podporována, tak aby bylo dosaženo co nejlepších výsledků.

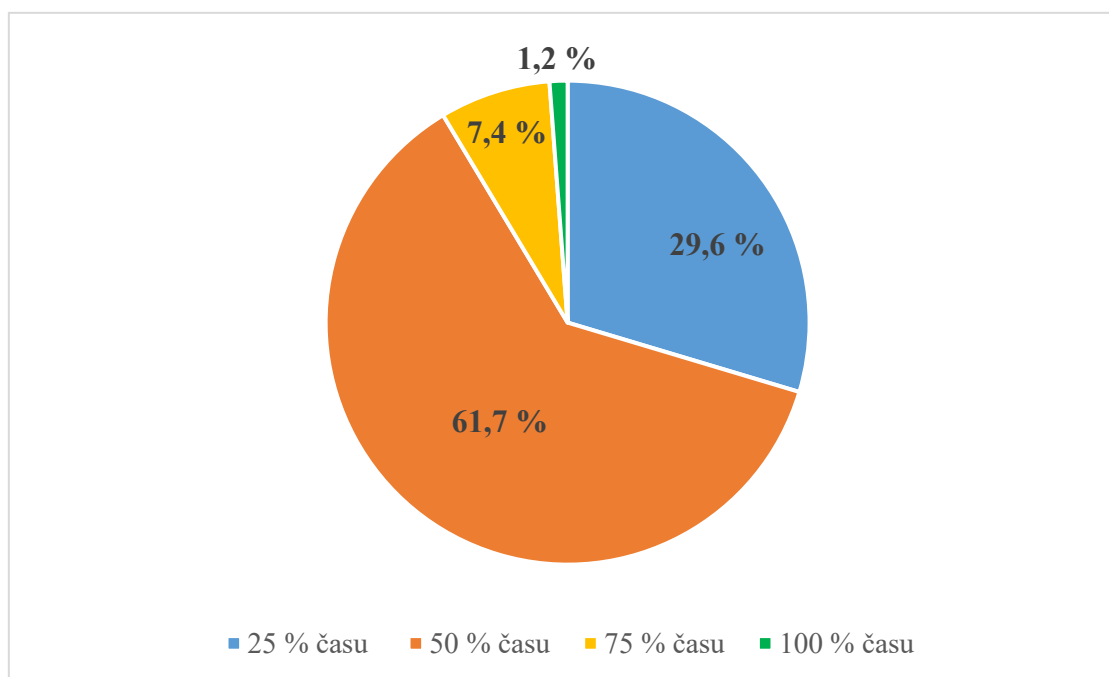

Graf 10 Jak často vychovatelé spolupracují při organizování klubových činností a aktivit

6.7 Jak vychovatelé přistupují v rozdělení řízených činností nebo aktivit a volného času žáků?

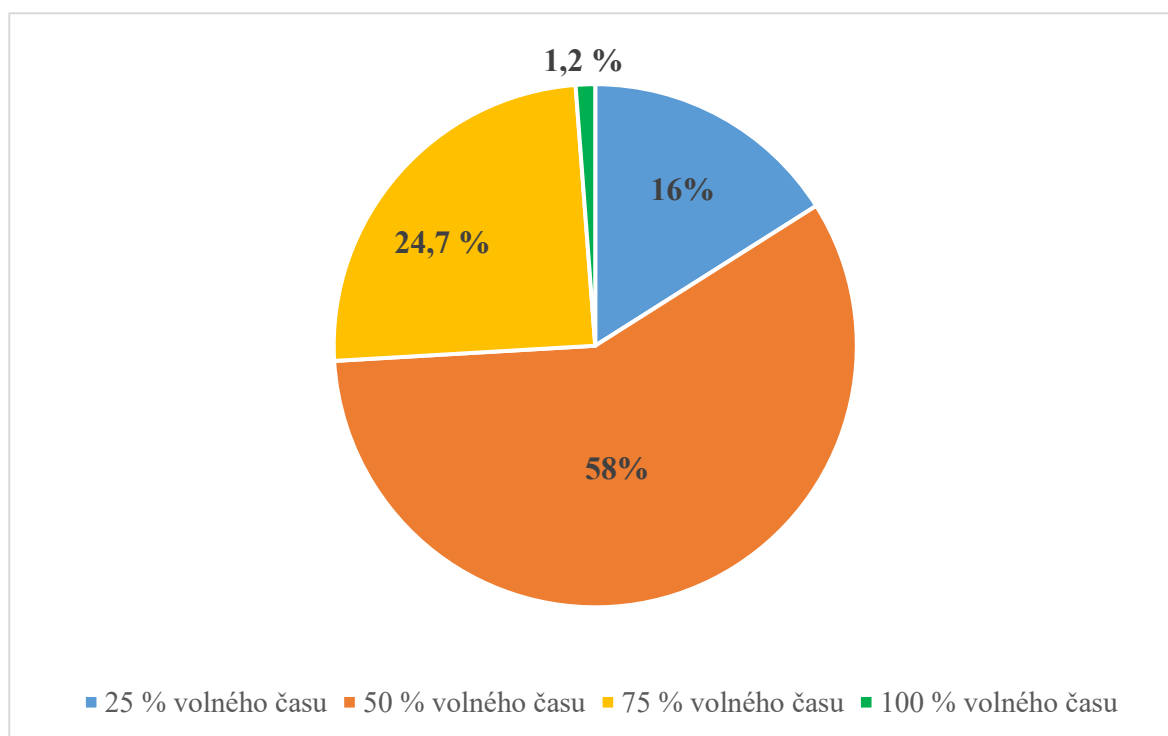
Řízená činnost ve školních klubech je důležitým prvkem vzdělávání mimo vyučování. Tato činnost poskytuje studentům příležitost rozvíjet své znalosti a dovednosti a uspokojovat své zájmy. Ve školních klubech se studenti mohou zapojit do různých aktivit, které naši respondenti nejčastěji zaměřují na sportovní aktivity, výtvarné a pracovní činnosti. Řízenou činnost organizuje vychovatel a ten i rozhoduje, jak často budou činnosti probíhat. Díky řízené činnosti ve školních klubech mají studenti možnost objevovat nové zájmy, vyvíjet se v oblastech, které je baví, a budovat si dovednosti a znalosti, které využijí jak ve škole, tak v běžném životě. Rozdělení řízené aktivity a volného času žáků ve školním klubu by mělo být vyvážené a odpovídat potřebám žáků. Ideálně by měly být aktivity často obměňovány, tak aby podporovaly rozvoj požadovaných dovedností. Dostatek volného času potřebují žáci k odpočinku, relaxaci nebo k provozování vlastních koníčků. Volný čas může být například věnován volné hře, čtení knih, kreslení, k interakci s kamarády nebo individuální práci. Důležité je najít rovnováhu mezi řízenými aktivitami a volným časem, aby žáci měli možnost si plnohodnotně užít svůj čas ve školním klubu a zároveň se mohli rozvíjet a učit nové věci.

V otázce č. 9 se respondentů ptáme, kolik času si myslím, že by se mělo věnovat řízené činnosti pro práci ve školním klubu. Vychovatelé měli na výběr ze čtyř možností (25 % času – 50 % času – 75 % času nebo 100 % času na řízené aktivity nebo činnosti). Možnost, kdy je věnováno 25 % na řízené činnosti si zvolilo 24 respondentů (29,6 %). V případě 50 %, tedy polovina stráveného času ve školním klubu, zvolilo 50 respondentů, což je více než polovina (61,7 %). Třičtvrtě stráveného času ve školním klubu by měli žáci trávit řízenou činností u šesti vychovatelů (7,4 %) a jeden z respondentů je pro čas, který ze 100 % tráví řízenou činností. Z hlediska délky praxe se vychovatelé s délkou praxe, která je kratší, než jeden rok přiklání k řízeným činnostem z 25 % v šesti případech a 50 % ve třináct případech. Tito vychovatelé nepožadují délku řízených činností a aktivity delší než 50 % z celkově stráveného dne žáků ve školním klubu. Respondenti s délkou praxe 1 až 5 let uvedli, že na řízené činnosti využívají 25 % času v devíti případech, 50 % času využívá třináct respondentů, 75 % zvolili dva vychovatelé a jeden je pro 100 % času na poskytnutí řízených aktivit. Vychovatelé s délkou praxe 5 až 10 let jsou v pěti případech pro 25 % řízené činnosti a ve třinácti případech pro 50 % času na řízenou činnost. Pro možnost 75 a 100 % nehlasoval žádný z dotázaných respondentů. U vychovatelů s délkou praxí nad 10 let se nám odpovědi mírně rozcházely. Pro možnost 25 % se rozhodli tři dotázaní, odpověď 50 % zvolilo jedenáct dotázaných a v případě odpovědi 75 % se shodli 4 dotázaní. Pro volbu 100 % nehlasoval žádný z účastněných respondentů.

Graf 11 Čas, který by měl být podle vychovatelů strávený řízenou činností

Volný čas ve školním klubu mohou žáci trávit různými způsoby. Žáci se v tomto čase mohou připravovat na vyučování což znamená, že se jim je poskytnut prostor na studium nebo plnění domácích úkolů. Dále žáci tento čas naplňují podle svého uvážení. Celkově je volný čas žáků ve školním klubu různorodý a nabízí možnost strávit ho v příjemném prostředí se zajímavými aktivitami a spolužáky. V otázce č. 10 jsme se zaměřili a ptáme se vychovatelů, jaká doba jim připadá adekvátní k trávení volného času. Výběr odpovědí byl stejný jako v otázce č. 9, tedy 25 % - 50 % - 75 % nebo 100 % na trávení volného času během docházky ve školním klubu. Třináct vychovatelů uvedlo, že je pro 25 % volného času pro žáky z celkového dne. Největší zastoupení tvořila odpověď 50 % volného času, kterou si vybralo sedmačtyřicet respondentů. Druhé největší zastoupení měla odpověď 75 % volného času zvolenou dvaceti respondenty. Jeden respondent uvedl, že je pro 100 % trávení volného času ve školním klubu.

Graf 12 Doba určená pro trávení volného času

Vychovatelé při rozdělování řízených aktivit a volného času přistupují z hlediska délky praxe následovně: vychovatelé s délkou praxe, která nepřesáhla jeden rok volili nejčastěji délku řízených aktivit 25 % času (6 respondentů) nebo 50 % času (třináct respondentů). V případě vychovatelů s délkou praxe 1 až 5 let hlasoval pro 25 % volného času jeden respondent, jedenáct respondentů hlasovalo pro 50 % volného času, šest vychovatelů zvolilo 75 % pro volný čas a jeden se naklonil ke 100 % trávení volného času. Respondenti, kteří v dotazníku uvedli, že jejich délka praxe je 5 až 10 let hlasovali v pěti

případech pro 25 % času na řízené činnosti a zbytek třinácti respondentů hlasoval pro možnost 50 % času na aktivity a činnosti pod taktovkou vychovatele. Poslední skupina respondentů, jejichž délka praxe je nad 10 let volila možnost 25 % na řízené aktivity ve třech případech, k 50 % se naklonilo jedenáct účastníků a 75 % času zvolili zbylí čtyři respondenti.

Z výsledků vyplývá, že více než polovina respondentů je pro spravedlivé rozdělení času 50 na 50 pro řízené činnosti a volný čas. Z vypovědí respondentů však vyplývá, že ne každý den takový harmonogram dodržují a spíše jednají spontánně.

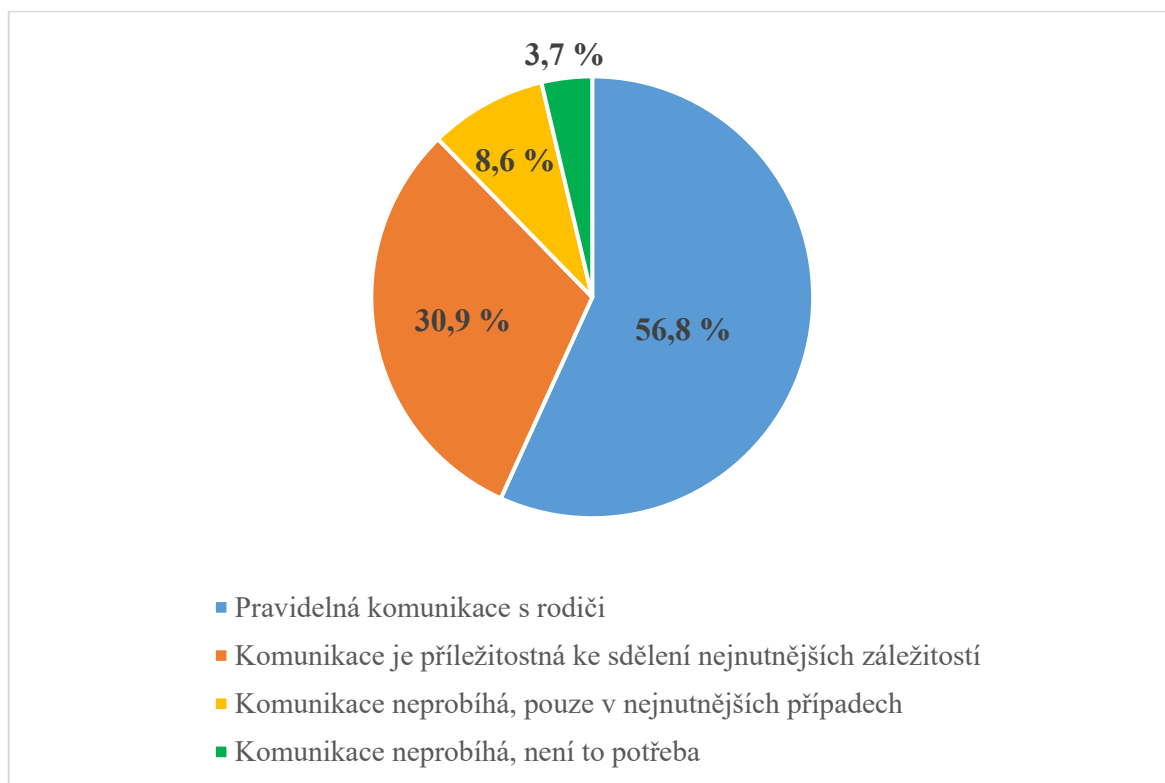
Od respondentů jsme získali tyto zpětné vazby: „*Mám spíše mladší děti, se kterými se dobře spolupracuje.*“ A jednu odpověď, kterou jsme již sice zmínili, ale je důležité ji znovu zopakovat: „*Já žáky nenutím po 5-7 hodinách v lavici, aby se museli zapojovat do aktivit, které jim připravím, chodíme hodně ven a děti si sami zvolí, co by chtěly podnikat.*“

6.8 Jak probíhá vzájemná komunikace mezi vychovateli školního klubu a rodiči žáků, kteří navštěvují školní klub?

Vychovatel školního klubu by měl komunikovat s rodiči žáků tak často, aby vytvořil vzájemnou důvěru. Komunikace s rodiči je důležitá pro udržení informovanosti o aktivitách a událostech ve školním klubu, a protože rodiče znají své děti nejlépe, mohou vychovateli pomoci lépe porozumět potřebám a zájmům žáků. Častá a vzájemná komunikace také přispívá k budování důvěry a spolupráce mezi vychovatelem a rodičem. Vychovatel školního klubu by měl pravidelně komunikovat s rodiči žáků a měl by je informovat o dění v klubu. Frekvence komunikace záleží na konkrétních potřebách a situaci jednotlivých rodin a žáků, ale ideálně by vychovatel měl s rodiči udržovat kontakt minimálně jednou za 1 až 2 měsíce. Informování rodičů o důležitých událostech, aktivitách a pokroku jejich dětí je důležitou součástí práce vychovatele a může přispět k lepší spolupráci mezi školou a rodinou. Vychovatel má také k dispozici telefonní kontakt alespoň na jednoho z rodičů, a proto může ze závažných důvodů kontaktovat rodiče ihned.

V dotazníkové položce č. 16 se vychovatelů ptáme, jak často s rodiči komunikují, kdy měli na výběr ze čtyř možností (pravidelně s rodiči komunikují – s rodiči komunikují příležitostně ke sdělení nejnnutnějších záležitostí – s rodiči nekomunikují, pouze v nejnnutnějších případech – s rodiči nekomunikují, není to potřebné). Pravidelná komunikace s rodiči probíhá u šestačtyřiceti dotázaných vychovatelů. Příležitostnou komunikaci k předání nejnnutnějších záležitostí praktikuje pětadvacet respondentů.

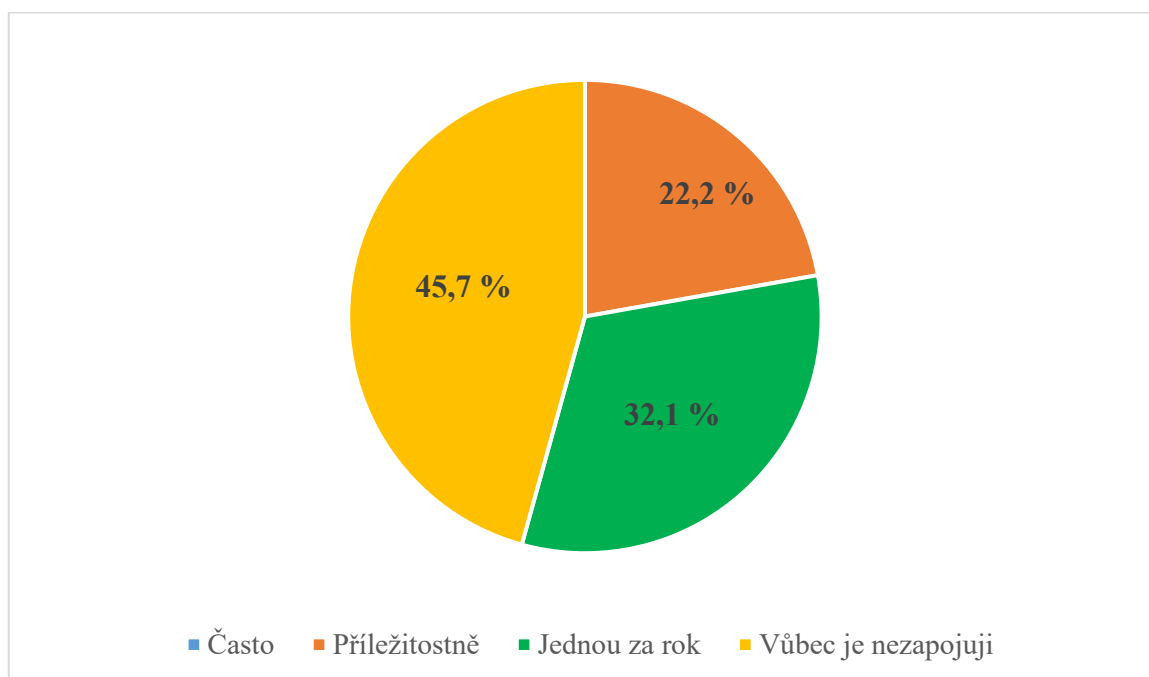
Pravidelné komunikace neprobíhá u sedmi vychovatelů, ti předávají pouze nejnnutnější informace. A u tří vychovatelů neprobíhá žádná komunikace, protože ji považují za nepotřebnou. Existuje několik důvodů, proč vychovatelé s rodiči komunikují málo anebo vůbec. Tato distance může vyplívat ze špatných zkušeností, které nastaly při komunikaci s rodiči žáků. Někteří vychovatelé nemají dostatek času nebo dostatečné prostředky, aby mohli s rodiči pravidelně komunikovat. Mezi další důvody můžou patřit nedostatečné komunikační dovednosti ze strany vychovatele nebo komunikaci považují za nepříjemnou povinnost a obávají se se konfrontace s rodiči například ohledně výchovných metod. Nízká úroveň komunikace může vést k nedorozuměním, neefektivní spolupráci a negativním vlivům v prostředí školního klubu. Vychovatelé by měli být otevření a ke komunikaci s rodiči přistupovat aktivně.

Graf 13 Jak často komunikují vychovatelé s rodiči

Také nás zajímalo a vychovatelů jsme se zeptali, jak často zapojují rodiče do pořádání klubových aktivity, tedy jaké mají rodiče povědomí o dění ve školním klubu. Respondenti měli na výběr ze čtyř možných odpovědí (často – příležitostně – jednou za rok – vůbec je nezapojují. Časté zapojování rodičů nepraktikuje žádný z dotázaných vychovatelů. Rodiče zapojuje příležitostně 22,2 % respondentů. Jednou do roka otevře své dveře rodičům školní klub 32,1 % vychovatelů. A na závěr, skoro polovina respondentů (45,7 %) nezapojuje

rodiče vůbec. Domníváme se, že vychovatelé rodiče nezapojují především z důvodu přehlížení anebo nedostatku informací o tom, jaký přínos může mít rodičovská účast na klubových aktivitách. Další překážkou může být nedostatek času na uspořádání takové akce. Podíl na tom může mít právě i nedostatečná komunikace s rodiči. Někteří vychovatelé se mohou obávat, že zapojení rodičů do klubových aktivit a akcí může vést k nežádoucím konfliktům nebo rozporům. Někteří vychovatelé mohou pociťovat nedostatek motivace k zapojení rodičů do aktivit z důvodu nedostatečného uznání a podpory ze strany vedení školy. Na konec nemusí být chyba ve vychovatelích, ale jednoduše nemají rodiče o tyto společné aktivity zájem. Závěrem je tedy nutné říct, že je důležité, aby vychovatelé a rodiče spolupracovali a navzájem se podporovali při plánování a organizaci klubových aktivit a akcí, aby mohli vytvořit prostředí, ve kterém se žáci mohou užívat společně trávený čas.

Graf 14 Jak často vychovatelé zapojují do klubových aktivit rodiče

7. DISKUSE

Za organizací a činností školního klubu na základní škole stojí vychovatelé, kteří si zaslouží uznání za jejich práci, která není vždy snadná. Role vychovatele spočívá v tom, že se žákům věnuje mimo vyučování, připravuje pro ně různé aktivity a činnosti, které mají být přínosem pro jejich rozvoj a následné vzdělávání. Proto je důležité, aby vedení školy vychovatele podporovalo a respektovalo. Je naprosto žádoucí, aby mezi vychovateli, jakožto kolegy, probíhala otevřená a upřímná komunikace se snahou si navzájem pomoci při vymýšlení nových nápadů pro práci s žáky. Spojení sil v týmu vychovatelů může přinést zajímavé a obohacující zážitky pro děti, které jsou součástí zájmového vzdělávání. Vychovatelé by měli dostat více prostoru na nepřímou pedagogickou činnost, protože jsou mnohdy velmi pracovně vytíženi. Náš výzkum ukázal, že vychovatelé velmi často pořádají různé aktivity a činnosti, ale také zdůrazňují důležitost dobrovolnosti a respektu k potřebám a přání žáků, což je jedním z klíčových faktorů pro úspěšnou práci ve školním klubu.

Z výsledku je patrné, že vychovatelé nejčastěji realizují výtvarné, pracovní činnosti a sportovní aktivity. Výzkum autorů Dudové a Macků (2021) dokázal, že ve školních družinách a školních klubech dominují manuální činnosti a to z 88,8 %, pod které spadají především výtvarné činnosti, a i přes to, že mohou tyto činnosti rozvíjet několik klíčových kompetencí (autoři uvádí především kompetence k řešení problémů, kompetence pracovní, kompetence k učení atd.), jde spíše o latentní cíle v podobě přijímání lidových zvyk, obyčejů, cit k přírodě, ročním obdobím apod. Náš výzkum dokázal, že výtvarné činnosti zahrnují vychovatelé skoro vždy nebo často v 82,7 %. Naši respondenti pak nejčastěji zmiňovali, že se věnují pohybovým činnostem a to v 81,5 %, ale ty podle Dudové a Macků mají spíše neřízený charakter a jedná se tedy o spontánní činnost na školním hřišti, tělocvičně nebo během vycházky. Jestliže mluvíme o řízených činnostech, tak jde o opakování známých a oblíbených pohybových her. Autoři pak upozorňují, že méně často užívají vychovatelé výklad a dramatizaci, a to ve většině případech nepravidelně. Toto tvrzení můžeme naším výzkumem potvrdit, protože dotázaní respondenti odpověděli, že dramatické činnosti nepořádají nikdy, skoro nikdy anebo občas z 84 %.

V roční zprávě ČŠI (2023) se ukázalo, že vychovatelé rozvrhovali čas pro zájmové činnosti a volný čas rovnoměrně. Ty následně probíhaly individuálně nebo ve skupinách a jako kompenzace zátěže byly voleny sportovní aktivity formou pohybových činností nebo vycházek, které mají pozitivní vliv na aktivitu žáků. V našem výzkumu jsme taktéž

dokázali, že vychovatelé školních klubů se přiklání k rovnoměrnému rozdělení řízených a volnočasových aktivit. Konkrétně nám 61,7 % vychovatelů uvedlo, že je pro 50 % na řízené činnosti a 58 % je pro trávení volného času z 50 %.

Co můžeme ještě s výzkumem zaměřeného na pedagogické přístupy a didaktické postupy zaměřené na volnočasovou kompetenci propojit je, že pro zlepšení komunikace vychovatelů a rodičů, by mohlo pomoci zapojení rodičů žáků do činností školního klubu. Šlo by o speciálně vytvořené akce v rámci klubu v časové dotaci 1x za měsíc, v lepším případě 1x za 2 týdny. Rodiče by tak mohly proniknout a lépe poznat prostředí školního klubu a celou jeho organizaci. Cílem by bylo přímé zapojení rodičů, kteří by se na dané aktivitě společně s vychovateli a dětmi podíleli. V rámci těchto akcí by se mohlo jednat jak o aktivity v prostorech školního klubu nebo školy, tak i v rámci venkovních prostor.

ČŠI (2023) uvedlo, že na organizaci a činnosti školního klubu má bezpochyby vliv počet účastníků. Počet účastníků, kteří byli součástí inspekčního šetření 2022/2023, byl v průměru 24 žáků, což potvrdil i náš výzkum, kdy respondenti nejčastěji uváděli, že školní klub aktivně navštěvuje 20 až 30 žáků, a to v 64,2 %. Proto je nutné uvést, že ve většině případech bývá přihlášený počet účastníků vyšší než jejich aktuální počet v zájmovém zařízení.

Respondenti ohodnotili vztah s ostatními vychovateli na škole jako výborný nebo uspokojivý z 90,1 %. Vztah s vedením školy hodnotili jako výborný nebo uspokojivý z 67,9 %. V rámci hodnocení ČŠI, která se zaměřila na řízení školských zařízení pro zájmové vzdělávání, uvedli, že silnými stránkami se stala především kvalita komunikace aktérů a klidné atmosféry, které jsou založené na kvalitě sociálních vztahů a podpoře profesního a osobního rozvoje vychovatelů. To mělo také příznivý vliv na kvalitu realizovaných aktivit. Specifickou roli sehrálo i vedení školy, které se postaralo o pravidelnou podporu, hodnocení a zpětnou vazbu. (ČŠI, 2023)

Pro zajímavost jsme se na konci šetření respondentů zeptali, jak jsou jako vychovatelé spokojeni se svou organizací a nabídkou zájmových činností ve školním klubu. Na tuto otázku nám odpovědělo 77,8 % respondentů, že souhlasí nebo spíše souhlasí a zbylých 22,2 % odpovědělo, že neví. Nikdy však neodpověděli, že by s tímto tvrzením nesouhlasili.

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jaká je organizace a jaké činnosti zastává školní klub na základní škole.

Teoretická část byla rozdělena do třech hlavních kapitol, kde jsme se v první kapitole věnovali samotnému školnímu klubu. V podkapitolách rozvádíme pojmy, kterými jsou zájmové vzdělávání ve školských zařízeních, provozní činnost, školní vzdělávací program a další důležitou dokumentaci k náležitému provozu školního klubu. Zaměřili jsme se na pedagogiku volného času a na klíčové kompetence, které jsou součástí zájmového vzdělávání. Druhá hlavní kapitola je zaměřená na vychovatele ve školním klubu a v podkapitolách rozebíráme požadavky na výkon profese a roli vychovatele. Třetí kapitola se pojednává o žákovi jako o účastníkovi ve školním klubu. Zde jsme definovali mladší školní věk a starší školní věk, protože vychovatel školního klubu by měl znát obě tyto fáze, protože školní klub mohou navštěvovat jak mladší, tak starší děti. V této kapitole jsem se zaměřili i na motivaci, která vede žáky k činnostem a aktivitám.

Praktická část byla věnována výzkumnému šetření, ve kterém jsme se zaměřili na vychovatele školních klubů. K získání dat bylo využito kvantitativní metody dotazníkového šetření. Následné data byly přepsány do tabulky a poté jsme je zpracovali do přehledných grafů. Záměrem výzkumného šetření bylo nahlédnout do problematiky organizace vychovatelů s různou délkou praxe a jejich vnímání chodu školního klubu.

Závěrem lze konstatovat, že školní kluby jsou důležitou součástí výchovně vzdělávacího procesu a poskytují žákům možnost uplatnit své dovednosti a schopnosti mimo klasickou výuku. Výzkum ukázal, že délka praxe vychovatelů může ovlivnit četnost a rozmanitost organizovaných činností ve školním klubu, stejně jako přednostní zaměření vychovatelů na výtvarné, sportovní a pracovní činnosti. Důležitost dovedností v práci ve školním klubu je nepopiratelná, přičemž schopnost komunikovat, spolupracovat v týmu a schopnost empatie patří podle dotázaných vychovatelů mezi neklíčovější prvky.

Faktory ovlivňující aktivitu a účast žáků ve školním klubu jsou různorodé, avšak největší vliv má účast kamarádů a spolužáků, zájem o dané téma a nuda, se kterou si žáci neví rady. Podpora a respekt ze strany vedení školy je rovněž klíčová pro úspěšný provoz školních klubů. Vztahy mezi vychovateli mohou být výborné, avšak není zaručeno, že se tato spolupráce promítne i do společného pořádání klubových aktivit. Spravedlivé dělení času a řízených aktivit žáků je dalším důležitým bodem pro efektivní organizaci ve školním klubu.

Celkově lze konstatovat, že práce ve školním klubu je náročná, ale zároveň plná příležitostí pro rozvoj žáků a vytváření pozitivního prostředí pro jejich volnočasové aktivity. Je důležité dbát na všechny výše zmíněné faktory, aby školní kluby byly pro žáky atraktivní a plné inspirujících aktivit. Příležitost je to i pro samotné vychovatele, kteří se s narůstající praxí zdokonalují a dokáží obyčejný školní klub povýšit na lepší úroveň.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ALLEN, K. Eileen a MAROTZ, Lynn R. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 3. Přeložila Petra VLČKOVÁ. Rádci pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-421-2.
2. BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
3. FRYČ, Jindřich; MATUŠKOVÁ, Zuzana; KATZOVÁ, Pavla; KOVÁŘ, Karel; BERAN, Jaromír et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.
4. HÁJEK, Bedřich. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-233-1.
5. HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
6. HÁJEK, Bedřich a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Školní družina*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.
7. HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0042-0.
8. HEŘMANOVÁ, Jana a MACEK, Milan. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. V Praze: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9.
9. HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Rok ve školní družině*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1074-0.
10. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
11. KENNEY, Karen Latchana, 2011. *Cool school clubs: [fun ideas and activities to build school spirit]*. Checkerboard how-to library. Minneapolis, Minn.: ABDO Pub. Co. ISBN 978-1-61714-666-4.

12. KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
13. KOZEL, Roman. *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. Expert (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-0966-X.
14. KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN isbn80-223-1930-9.
15. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
16. NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
17. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Průvodce studiem oboru Pedagogika volného času*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-757-8.
18. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
19. PUGNEROVÁ, Michaela. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0532-8.
20. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šestá, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
21. ŘEPKA, Emil. *Motivace žáků ve školní tělesné výchově*. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, 2005. ISBN 80-7040-808-1.
22. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
23. VALIŠOVÁ, Alena. *Asertivita v prostředí rodiny a školy: pedagogické a psychologické problémy v teorii a praxi*. Pedagogika (ISV). Praha: ISV, 2002. ISBN 80-86642-03-8.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. DUDOVÁ, Anna a MACKŮ, Richard. Pedagogické přístupy a didaktické postupy zaměřené na volnočasovou kompetenci. *Sociální pedagogika*. 2021. roč. 9, č. 2, s. 58-77. ISSN 1805-8825. Dostupné také z: https://soced.cz/wp-content/uploads/2021/11/6_STUDY_9-2-2021_7122_T_SocEd_xmp.pdf
2. ČESKO, 2004. Zákon č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
3. ČESKO, 2004. Zákon č. 563/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>
4. ČESKO, 2005. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. In *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>
5. ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, 2023. Kvalita vzdělávání ve školním roce 2022/2023 – výroční zpráva. Česká školní inspekce [online]. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Kvalita-vzdelavani-ve-skolnim-roce-2022-2023-%E2%80%93-vyr>
6. JEFFS, Tony & SMITH, Mark, 2019. What is informal education? *The encyclopedia of pedagogy and informal education*. *Infed* [online]. [cit. 2024-03-10]. <https://infed.org/mobi/what-is-informal-education>
7. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2009. Nové třídní knihy a další školské dokumenty pro základní vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/nove-tridni-knihy-a-dalsi-skolske-dokumenty-pro-zakladni>
8. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2012. Často kladené dotazy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/casto-kladene-dotazy-2>
9. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2024. Školní kluby. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>

10. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2024. Kvalifikace pedagogických pracovníků v zájmovém vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/kvalifikace-pedagogickych-pracovniku-v-zajmovem-vzdelavani>
11. SEZNAM ŠKOL, 2024. Základní školy. *Seznam škol* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.seznamskol.eu/typ/zakladni-skola/>
12. ZÁKLADNÍ ŠKOLA VALAŠSKÁ BYSTRICE. Dokumenty. *Vnitřní řád školního klubu*. 2014. Dostupné z: <https://www.zsvb.cz/dokumenty/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ŠVP Školní vzdělávací program

RVP Rámcový vzdělávací program

ŠK Školní klub

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ČŠI Česká školní inspekce

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Délka praxe vychovatelů ve školním klubu	44
Graf 2 Zaměření školních klubů v pořádání činností a aktivit	48
Graf 3 Schopnosti, dovednosti a znalosti, které jsou z pohledu vychovatele pro práci ve školním klubu nejdůležitější	Chyba! Záložka není definována.
Graf 4 Přihlášení žáci, kteří aktivně navštěvují školní klub	51
Graf 5 Žáci, kteří se aktivně zapojují do klubových aktivit.....	53
Graf 6 Proč se žáci nejčastěji zapojují	54
Graf 7 Aktivní zapojení žáků do klubových aktivit.....	55
Graf 8 Jaký mají vychovatelé vztah s vedením školy.....	56
Graf 9 Jaký mají vychovatelé vztah s ostatními vychovateli ve škole	57
Graf 10 Jak často vychovatelé spolupracují při organizování klubových činností a aktivit	59
Graf 11 Čas, který by měl být podle vychovatelů strávený řízenou činností	60
Graf 12 Doba určená pro trávení volného času	61
Graf 13 Jak často komunikují vychovatelé s rodiči.....	63
Graf 14 Jak často vychovatelé zapojují do klubových aktivit rodiče	64

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Zdroj: Výroční zpráva 2022/2023 ČŠI	42
Tabulka 2 Pořádané aktivity a činnosti ve školním klubu	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník pro vychovatele školních klubů na základní škole

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO VYCHOVATELE ŠKOLNÍCH KLUBŮ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Dotazník pro vychovatele školních klubů na základní škole

Dobrý den,
k diplomové práci jsem si připravila dotazníkové šetření, které se zaměřuje na organizaci a činnosti ve školních klubech.

Vaše účast v tomto šetření je klíčová pro získání relevantních dat a vzhledu do Vašich zkušeností. Na základě Vašich odpovědí budu schopna lépe porozumět práci ve školních klubech. Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jak probíhá organizace a činnosti, které vychovatelé do školních klubů přinášejí.

Váš čas je pro mě velmi cenný, proto si na vyplnění dotazníku vyhradte několik minut. Vaše odpovědi budou zcela anonymní a použity pouze pro diplomovou práci.

O vyplněné prosím pouze vychovatele školních klubů nikoliv školních družin.

Za účast na dotazníkovém šetření Vám děkuji.

Bc. Anna Žárská

1. Jak dlouho pracujete jako vychovatel ve školním klubu?

- Méně než 1 rok
- 1-5 let
- 5-10 let
- Více než 10 let

2. Kolik žáků je přihlášeno ve Vašem školním klubu?

- Méně než 20 žáků
- 20-30 žáků
- 30-50 žáků
- Více než 50 žáků

3. Kolik žáků aktivně navštěvuje školní klub?

- Méně než 20 žáků
- 20-30 žáků
- 30-50 žáků
- Více než 50 žáků

4. Platí na Vaší základní škole, že školní klub navštěvují především žáci 2. stupně?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

5. Jak staré děti nejčastěji navštěvují školní klub?

- 3.-4. třída
- 4.-5. třída
- 5.-6. třída
- Od 6. třídy nahoru

6. Jak často pořádáte následující aktivity a činnosti ve školním klubu?

Pozn.: Sportovní aktivity=veškeré pohybové aktivity.

Dramatické činnosti=např. hraní divadla, scénky apod.

Vzdělávací činnosti=jakékoliv aktivity a činnosti, ve kterých s dětmi nebo dětem zprostředkováváte informace.

Klubové akce a výlety=tematické dny, výlety, akce s rodiči apod.

	Nikdy	Skoro nikdy	Občas	Často	Skoro vždy
Sportovní aktivity					
Výtvarné činnosti					
Hudební činnosti					
Pracovní činnosti					
Dramatické činnosti					
Vzdělávací činnosti					
Klubové akce a výlety					

7. Kolik procent žáků se zapojuje do klubových aktivit a činností, které připravíte?

- 0-25 % žáků
- 25-50 % žáků
- 50-75 % žáků
- 75-100 % žáků

8. V jakých případech se žáci nejčastěji zapojují do klubových aktivit a činností?

- Líbí se jim téma nebo činnosti a aktivity vyhledávají.
- Protože se aktivit a činností účastní jejich kamarádi nebo spolužáci.
- Nudí se a neví, co mají dělat.
- Aktivit a činností se musí zúčastnit.
- Jiné:

9. Vyjádřete v procentech, kolik času trávíte s žáky u řízených aktivit ve školním klubu.

- 25 % času u řízených aktivit a činností
- 50 % času u řízených aktivit a činností
- 75 % času u řízených aktivit a činností
- 100 % času je zaměřených na řízené aktivity a činnosti

10. Vyjádřete v procentech, kolik prostoru dáváte žákům na jejich volný čas ve školním klubu.

- 25 % volného času
- 50 % volného času
- 75 % volného času
- 100 % volného času

11. Jaké dovednosti, znalosti a schopnosti považujete jako vychovatel za nejdůležitější pro práci ve školním klubu?

Vyberte maximálně 5. odpovědí.

- Schopnost plánovat a organizovat volný čas.
- Schopnost určovat, respektovat a dodržovat pravidla.
- Schopnost pracovat a spolupracovat v týmu.
- Schopnost rozpoznat a regulovat své emoce ve vztahu k ostatním.
- Schopnost empatie.
- Schopnost hodnotit a předat zpětnou vazbu.
- Schopnost komunikovat.
- Schopnost chápat a respektovat rozmanitost a multikulturalitu.
- Schopnost řešení problému a nepříjemných situací.
- Schopnost vyslechnout a naslouchat.
- Znalost různých možností volnočasových aktivit a schopnost je vybírat a využívat.
- Znalost základních principů sociálního chování a norem.
- Znalost relaxačních a zklidňujících technik.
- Dovednost plánovat, připravovat a vymýšlet aktivity, činnosti a programy.
- Dovednost vymýšlet a vytvářet program.
- Jiné:

12. Jaký je váš vztah s ostatními vychovateli na škole?

- Výborný
- Uspokojivý
- Neutrální
- Spíše neuspokojivý

Špatný

13. Jak často s ostatními vychovateli spolupracujete při organizaci klubových aktivit?

Nikdy

Skoro nikdy

Občas

Často

Skoro vždy

14. Jaká je spolupráce s vedením školy při organizaci školního klubu?

Výborná

Uspokojivá

Neutrální

Spíše neuspokojivá

Špatná

15. Jak často zapojujete rodiče do klubových aktivit?

Často

Příležitostně

Jednou za rok

Vůbec je nezapojuji

16. Jak často komunikujete s rodiči žáků přihlášených do školního klubu?

Pravidelně s rodiči komunikuji.

S rodiči komunikuji příležitostně ke sdělení nejnnutnějších záležitostí.

S rodiči nekomunikuji, pouze v nejnnutnějších případech.

S rodiči nekomunikuji, není to potřebné.

17. Odpovězte na tvrzení:

„Jako vychovatel jsem spokojen se svou organizací a nabídkou zájmových činností a aktivit ve školním klubu.“

Souhlasím

Spíše souhlasím

Nevím

Spíše nesouhlasím

Nesouhlasím

Zde bych Vám chtěla dát prostor pro informace a postřehy, které byste mi chtěli předat.
Vaše odpověď:

Dotazník dostupný na odkazu:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScbPUoOngr8hVrMizhu6Xb0jn4nZBT7VUxiW-FXcmWNLUrZSQ/viewform?usp=sf_link